

תורה אור • פרשת בשלח • מאמר 1

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים...

”ויהי בשלח פרעה את העם”

הגלות היא זריעה: כשם שזרע נרקב באדמה לפני שהוא צומח, כך עם ישראל בגלות מעלה את הניצוצות האלוקיים החבויים בעולם; והאור שבוקע מתוך החושך מביא אור ושמחה רבים יותר מכפי שאור גלוי יכול להביא. את השמחה הזאת יש להגיע בדרך הארוכה, באמצעות חשבון נפש וקבלת עול מלכות שמים, ולא בדרך הקצרה של שמחה ללא גבול.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/1

הנקודה

הגלות היא זריעה: כשם שזרע נרקב באדמה לפני שהוא צומח, כך עם ישראל בגלות מעלה את הניצוצות האלוקיים החבויים בעולם; והאור שבוקע מתוך החושך מביא אור ושמחה רבים יותר מכפי שאור גלוי יכול להביא. את השמחה הזאת יש להגיע בדרך הארוכה, באמצעות חשבון נפש וקבלת עול מלכות שמים, ולא בדרך הקצרה של שמחה ללא גבול.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הנביא אומר שה' "זרע" את ישראל בגלות, וחז"ל אומרים שאדם זרע מעט כדי לקצור הרבה. רצונו של ה' הוא שאלקותו תתגלה למטה כפי שהיא למעלה, והוא פועל זאת באמצעות עם ישראל. אור נעלה מן התורה נפל אל הקליפות בשבירת הכלים. באמצעות "ארך אפים ורב חסד", שלמעלה מן הצמצום, האומות מקבלות ממנו את חיותן בהסתר וללא מידה, ואילו הקדושה מקבלת אור גלוי במידה, דרך הספירות, התורה והמצוות. בגלות עם ישראל מעלה את הניצוצות שנפלו, באמצעות עבודה ביושר וקיום מצוות בדברים גשמיים; והאור שבוקע מתוך החושך מביא תוספת אור ושמחה: זוהי תשובה ומסירות נפש. כשם שזרע נרקב לפני שהוא נובט, כך נדרש לב נשבר, כמו בקינת חצות. פרעה "שלח" את ישראל כענפים נושאי פרי, אך ה' לא הוביל אותם בדרך הפתוחה של הפלשתים — שמחה ללא גבול הקרובה לנפילה. הוא הוביל אותם במדבר אל ים סוף: מרירות וחשבון נפש, ואחר כך קבלת עול מלכות שמים, המובילה לשמחה אמיתית ולכנען, הכנעה לפני ה' אחד.

מבנה

1	זריעת ישראל	11-7
	הגלות היא זריעת התוצרת של ה' — עם ישראל — כדי שאלקותו תתגלה למטה כפי שהיא למעלה. כמו זרע, ישראל צומחים רק לאחר שהם נרקבים ומתבטלים לפני כוח הצמיחה.	
2	אור החבוי בקליפה	31-7
	האור שבתוך הקליפות נפל ממקור נעלה מן התורה. באמצעות "ארך אפים ורב חסד", שלמעלה מן הצמצום, האומות מקבלות חיות נסתרת ובלתי מדודה, ואילו הקדושה מקבלת אור גלוי במידה, דרך הספירות, התורה והמצוות: יעקב, "הקטן".	
3	העלאת הניצוצות	11-8-10
	כשהשכינה בגלות, עם ישראל מעלה את הניצוצות שנפלו באמצעות פרנסה ביושר וקיום מצוות. הפיכת החושך של "בגדי עשו" לאור היא תשובה ומסירות נפש, והיא מקרבת את ישראל לעצמותו ממש של ה'.	
4	לב נשבר בחצות	11
	כשם שהזרע נרקב לפני שהוא צומח, כך אור ושמחה דורשים לב נשבר: תיקון חצות, מרירות על גלות הניצוץ האלוקי, ואחר כך לימוד תורה בשמחה.	
5	צחוקו של רבי עקיבא	12
	השפע לאומות העולם עוקף את הרצון ובא מלמעלה ממנו; מי שעושים את רצונו מקבלים את השפע דרך צינור הרצון. לעתיד לבוא יתגלה גם האור שמעל הרצון, שכעת חבוי בנפילה, ובתוספת אור ושמחה.	

פרעה, הצד האחורי של הרצון העליון, "שלח" את ישראל כענפים וכפירות: הגלות שלהם העלתה את הניצוצות והצמיחה את גאולתם.

בחינת פלשתים, פתיחות ללא גבול, קיימת בקדושה כשמחה ללא גבול ובקליפה כקלות ראש. הגעה מיידית לשמחה קרובה לנפילה, ולכן ה' הוביל את העם במדבר אל ים סוף: קבלת עול מלכות שמים והתורה שבעל פה, תוך הקדמת יראה לאהבה.

תחילה מסלקים את הרע שבתוכנו — המדבר של חשבון נפש ומרידות; ואחר כך באה קבלת עול מלכות שמים באמצעות הטלית, המצוות ולימוד התורה, המוליכים לשמחה אמיתית ולכנען, הכנעה לפני ה' אחד.

זריעה זריעה

הגלות כזריעה עם ישראל בידי ה': מה שנקבר באדמה נרקב ומתבטל, ובכוח הצמיחה חוזר ומתרבה.

קליפה קליפה

הקליפה מכסה את הפרי ויכולה להיראות כמו הפרי עצמו: אלה כוחות ההסתר, המסתירים בתוכם את האור האלוקי ונראים כאילו הם קיימים בפני עצמם.

שבירת הכלים שבירת הכלים

שבירת העולם הקדמון של תוהו, שניצוצות של אור נעלה ביותר ממנו נפלו אל הקליפות. עבודתם של עם ישראל מעלה אותם.

ארך אפים ורב חסד ארך אפים ורב חסד

השפע האלוקי שלמעלה מן הצמצום, הניתן ללא מידה גם במקום שבו הקדושה נסתרת; האומות מקבלות ממנו את חיותן.

רצון וצינור רצון / צנור

רצונו של ה', שאותיותיו הן גם "צינור": השפע המסודר והמדוד של חיות בהתאם לתורה, ברמה שמתחת למדרגה שלמעלה מן הרצון.

אור הבא מן החושך אור הבא מן החושך

תוספת האור והשמחה שבאות כאשר החושך עצמו נהפך לאור, והן נעלות מן האור הניתן בגילוי מסודר.

פלשתים פלשתים

מלשון "מפולש", פתוח לרווחה: פתיחות ללא גבול. בקדושה זוהי שמחה ללא גבול בה'; בקליפה זוהי שמחה של קלות ראש וחוסר ריסון.

ים סוף ים סוף

חכמה ו"סוף כל המדרגות": התורה שבעל פה וקבלת עול מלכות שמים, השער לשמחה אמיתית.

כנען כנען / הכנעה

מלשון הכנעה: ביטול לפני ה' אחד, מדרגה נעלית יותר מן השמחה של הפלשתים.

קטע 1 • 11-2

זריעת ישראל

1 ויהי בשלח פרעה^{1,2} את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו'. הנה על ישראל בגלות מצרים³ כתיב וזרעתיה לי בארץ⁴ ואמרז"ל זורע כור⁵ מוציא כמה כורים⁶ וכי' ולהבין ענין הזריעה והתוספת והרבי שנתהוה מן הגלות.

"ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים" וגו'. על ישראל בגלות מצרים נאמר: "וזרעתיה לי בארץ", וחכמינו ז"ל אמרו: הזורע כור מוציא כמה כורים וכי'. ויש להבין את ענין הזריעה, ואת הגידול והריבוי שנוצרו בעקבות הגלות.

המאמר פותח בפסוק על יציאת מצרים: כשפרעה שילח את העם, ה' לא הוביל אותם בדרך הקצרה דרך ארץ פלשתים. לפני שהרבי הזקן מסביר זאת, הוא פונה לדימוי בהושע, שלפיו ה' "זורע" את ישראל, ולדברי חז"ל שזורעים כור — מידת נפח גדולה — כדי לקצור כורים רבים. השאלה היא מהי אותה "זריעה" בגלות, ואיזה גידול היא מביאה.

הנה כתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתה⁷ תבואתו דווקא שישראל נקראו תבואת ה' והוא כמו שאדם זורע תבואה ע"ד משל בשביל התוספת שיצמח.

נאמר: "קודש ישראל לה', ראשית תבואתה" — "תבואתה" דווקא, שכן עם ישראל נקרא תבואתו של ה'. הדבר דומה, למשל, לאדם הזורע תבואה כדי שתצמח ותגדל.

ירמיהו מכנה את ישראל "ראשית תבואתו". המילה נכתבת "תבואתה", בה"א בסופה, אך משמעותה "תבואתו", והרבי הזקן מדגיש זאת: עם ישראל הוא תבואתו של ה'. האיכר זורע תבואה לא כדי לאבד אותה, אלא כדי שיצמח ממנה יכול גדול יותר.

כך ברצות ה' שיתוסף ויתרבה גילוי אלהותו בעולם וימלא כבוד⁸ ה' את כל הארץ ונגלה כבוד⁹ ה' וראו כל בשר וגו'.

כך גם כאשר ה' רוצה שהגילוי של אלקותו בעולם יגדל ויתרבה, ושי"מלא כבוד ה' את כל הארץ", ושי"נגלה כבוד ה' וראו כל בשר" וגו',

מטרת ה' היא שגילוי אלקותו בעולם ילך ויגדל, כפי שמבטיחים הפסוקים שכבודו ימלא את כל הארץ וייראה לכל בשר. המשפט נמשך בחלק הבא, שבו נאמר כיצד הדבר נעשה.

זורע את ישראל שהן הם תבואתו ושע"י יתגלה כבודו ברבי ותוספת וזהו ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם^{10, 11, 12}

הוא זורע את עם ישראל, שהם תבואתו, ובאמצעותם יתגלה כבודו בריבוי ובתוספת. וזהו "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם":

לשם כך ה' "זורע" את עם ישראל, תבואתו, כדי שבאמצעותם יתגלה כבודו במידה הולכת וגדלה. הרבי הזקן מוצא זאת בפסוק "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם", שאותו הוא מפרש בחלק הבא.

פִּי שְׂכָדִי שִׁיּוּמֶשֶׁךְ בִּרְכָה וְתוֹסַפֶּת רַבּוּי בְּגִילּוֹי אֱלֹהֹתוֹ מַעֲלָמָא דַּתְכַּסִּיא לַעֲלָמָא דַּתְגַּלְיָא¹³ הוּא עֵיִי יִשְׂרָאֵל וְלֹכֵן נִקְרָא הִ' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעֵי כֵן

כלומר, כדי שתימשך ברכה ותוספת של ריבוי בגילוי אלקותו מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, הדבר נעשה באמצעות עם ישראל. לכן הוא נקרא "ה' אלקי ישראל", משום שבאמצעותם

"ברוך" מתפרש כאן כהמשכת ברכה במובן של תוספת: גילוי גדול יותר של אלקות נמשך מן העולם הנסתר, הרמה הנעלמת של אלקות, אל העולם הגלוי. הדבר נעשה באמצעות עם ישראל, ולכן ה' נקרא דווקא "אלקי ישראל".

נִמְצָא רַבּוּי גִילּוֹי אֱלֹהֹתוֹ לַמָּטָה כִּמּוֹ לַמַּעֲלָה וְכַשֵּׁם שֶׁלַּמַּעֲלָה כְּתִיב וְצַבָּא הַשָּׁמַיִם לֶךְ מִשְׁתַּחֲוִיִּים¹⁴ מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּטָלִים מִמְּצִיאוֹת מַגִּילּוֹי אֹרִי הִ' הַמוֹשֵׁג לָהֶם כֵּךְ

נמצא שגילוי אלקותו מתרבה למטה כפי שהוא למעלה. וכשם שנאמר על העליונים: "וצבא השמים לך משתחוים", מפני שהם בטלים ממצויאותם לנוכח גילוי אורי ה' שהם משיגים, כך

באמצעות ישראל אלקות מתגלה למטה כפי שהיא מתגלה למעלה. צבא השמים "משתחוים" לה' מפני שהם תופסים את אורו ומתבטלים לפניו לחלוטין; ההשתחויה שלהם היא ביטול זה.

הִנֵּה כְּתִיב לַעֲתִיד כִּי עֵין בַּעֲיִן יִרְאוּ¹⁵ וְגוֹי וְכְתִיב וּבָאוּ בַּמַּעֲרֹת צוּרִים¹⁶ וּבְמַחֲיִלוֹת עֹפֵר מִפְּנֵי פַחַד הִ' וְגוֹי וְכַמֵּאֲמַר כָּל בֶּרֶךְ לֶךְ תִּכְרַע כּוֹי

הרי נאמר על העתיד לבוא: "כי עין בעין יראו" וגו', וכן נאמר: "ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד ה'". וגו', וכמאמר: "כל ברך לך תכרע" וכו',

לעתיד לבוא יתרחש אותו הדבר גם למטה: אלקות תיראה בגלוי, "עין בעין", ובני אדם יתחבאו במערות מפני פחד ה'. ביטויים מן התפילות, כגון "כל ברך לך תכרע", מתארים את ההשתחויה האוניברסלית הזאת.

וּלְפָנֶיךָ יִכְרְעוּ וַיִּפּוּלוּ כּוֹי וְהַגּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל מַעֲלָה וּמַדְרָגָה רַבָּה זֶה הוּא עֹסֵק הַזְרִיעָה בָּאָרֶץ בְּזִמְנָא הַגָּלוּת שֶׁהוּא

ו"לפניך יכרעו וייפלו" וכו'. ומה שמביא את עם ישראל למעלה ולדרגה גדולה זו הוא עבודת הזריעה בארץ בזמן הגלות, שהיא

ביטוי נוסף מן התפילות אומר: "לפניך יכרעו וייפלו". מה שמביא את עם ישראל לדרגה הגדולה הזאת, שבה אלקות מתגלה למטה כפי שהיא למעלה, הוא היותם "זרועים בארץ" בזמן הגלות.

כמו ע"ד משל שזורעין גרעין אחד ומצמיח הרבה או כמו שנוטעין חרצן אחד וצומח אילן שלם בענפים הרבה

בדומה לכך, למשל, כשזורעים זרע אחד והוא מצמיח הרבה, או כשנוטעים חרצן אחד וממנו צומח אילן שלם, בעל ענפים רבים,

הגלות נמשלת לזריעה: זרע אחד מצמיח הרבה, וחרצן אחד גדל לאילן שלם בעל ענפים רבים. מה שנכנס לאדמה קטן, ומה שצומח ממנו גדול ממנו פעמים רבות.

וכמ"ש ואנכי נטעתיך שורק וגוי שהוא זמורה של גפן¹⁷ כדי להצמיח גפן שלם וכמאמר רז"ל^{18,19} על פסוק והנה גפן לפני²⁰ שישאל נמשלו לגפן כו':^{21,22}

כמו שכתוב: "ואני נטעתיך גפן משובחת" וגוי — זמורת גפן, כדי להצמיח גפן שלמה; וכמאמר חז"ל על הפסוק "והנה גפן לפני", שעם ישראל נמשל לגפן וכי.

הפסוק של ירמיהו "ואני נטעתיך גפן משובחת" מתפרש כזמורת גפן שניטעה כדי להצמיח גפן שלמה. חז"ל דרשו את הגפן שבחלום שר המשקים — "והנה גפן לפני" — כרמז לעם ישראל; עם ישראל הוא נטיעה שנועדה לצמוח ולהתרכות.

2 והנה כמו במשל הזריעה והנטיעה הנ"ל שמכסין הגרעין בעפר הארץ ומשם יצמח בעבור שהגרעין נרקב ונפסד ובטל לגבי כח הצומח אשר בארץ וכח הצומח ההוא הוא שמגדל ומצמיח ברכיב ותוספת כך הוא ענין הזריעה של ישראל.

והנה, כפי שקורה במשל הזריעה והנטיעה שהוזכר לעיל — מכסים את הזרע בעפר הארץ, ומשם הוא צומח, משום שהזרע נרקב, מתכלה ומתבטל בפני כוח הצמיחה שבארץ; וכוח הצמיחה הזה הוא שמגדל ומצמיח ברכיב ובהוספה — כך הוא ענין זריעתם של ישראל.

המשל מתפרט: הזרע נובט רק לאחר שהוא נרקב באדמה ומתבטל בפני כוח הצמיחה שבה, וכוח זה הוא שמניב את היכול הרב — לא הזרע עצמו. כך פועלת גם "זריעתם" של ישראל בגלות, כפי שיוסבר בפסקאות הבאות.

קטע 2 • 31-7

אור החבוי בקליפה

3 וביאור ענין זה כי הנה נודע שקליפה קדמה לפרי²³ כדכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום^{24,25} לפני מלך מלך לבני ישראל ולא שהקליפה ממש ח"ו קדמה לפרי²⁶

ביאור העניין הוא, כידוע, שהקליפה קודמת לפרי, כמו שנאמר: "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל". אין הכוונה שהקליפה עצמה, חלילה, קדמה לפרי;

ההסבר נפתח בעיקרון ידוע: הקליפה קודמת לפרי, כפי שמלכי אדום, צאצאיו של עשו, מלכו לפני מלך מבני ישראל. אדמו"ר הזקן מסייג מיד: הקליפה עצמה אינה קודמת לפרי באמת.

אלא שהאור והחיות המלוכש בתוכם בבחינת גלות ונפילה שנפלו שמה בשבירת הכלים²⁷ כידוע ליודעי חן

אלא האור והחיות המלוכשים בתוכה במצב של גלות ונפילה, לאחר שנפלו לשם בשבירת הכלים, כפי שידוע ליודעי ח"ן —

מה ש"קודם" הוא האור והחיות הטמונים בתוך הקליפות. הם נפלו לתוכן, לגלות, בשבירת הכלים — לפי תורת הקבלה, עולם התורה הקדום, שאורותיו היו עזים מכדי להכילם בכלים, נשבר, וניצוצותיו נפלו לעולמות התחתונים. "יודעי ח"ן" הם חכמי הקבלה.

הנה הוא נפל שמה ממדרגות גבוהות ומעלות עליונות מאד מאד למעלה מעלה מבחינת עוה"ב וישראל²⁸ אשר נשמותיהם מושרשות במדות הקדושות ואוריינתא דנפקא מחכמה²⁹ הנקרא בחינת עשיה והן הם מעשה המצות וכו'.

הרי הוא נפל לשם ממדרגות גבוהות וממעלות עליונות מאוד מאוד, למעלה למעלה מבחינת עולם הבא וישראל, שנשמותיהם מושרשות במדות הקדושות, וכן מבחינת התורה היוצאת מחכמה, הנקראת בחינת עשיה; וכל אלה הם מעשה המצוות וכו'.

האור שנפל מגיע ממדרגות נעלות מאוד — גבוהות מעולם הבא, גבוהות משורש נשמות ישראל במדות הקדושות, וגם גבוהות מן התורה היוצאת מחכמה. בהשוואה למקור זה, התורה והנשמות נקראות "עשיה" — מעשה המצוות.

4 וביאור הענין דתנן עשרה דורות³⁰ מאדם עד נח³¹ וכו' ועשרה דורות מנח עד אברהם כו' להודיע כמה ארך אפים לפניו³² שכל הדורות³³ היו מכעיסין ובאין וכו'.

ביאור העניין: למדנו במשנה: "עשרה דורות מאדם עד נח" וכו', "ועשרה דורות מנח עד אברהם" וכו', "להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין" וכו'.

המשנה באבות מונה עשרה דורות מאדם עד נח ועשרה דורות מנח עד אברהם, כדי להראות עד כמה גדולה אריכות אפיו של ה': כל דור הכעיס אותו, ובכל זאת המשיך לקיים אותם. באמצעות זאת מסביר אדמו"ר הזקן כיצד מגיעה חיות גם למי שמתנגדים לה'.

פ"י מה שכל עכו"ם³⁴ מקבלים שפע וחיות עולם הזה מקדושתו של הקב"ה וכדכתיב ואתה מחיה את כלם^{35,36} הוא מבחינת ארך אפים ורב חסד דהיינו מפני שהוא ית'

פירוש הדבר הוא, שעובדי עבודה זרה מקבלים שפע וחיות של העולם הזה מקדושתו של הקדוש ברוך הוא, וכמו שכתוב: "ואתה מחיה את כולם" — הדבר נובע מבחינת "ארך אפים ורב חסד"; כלומר, מפני שהוא יתברך

גם עובדי עבודה זרה מקבלים מה' את חיותם ואת השפע של העולם הזה, כפי שאומר הפסוק: "ואתה מחיה את כולם". הדבר נובע ממידתו האלוהית של "ארך אפים ורב חסד", שנותנת גם למי שאינם ראויים לכך.

כל יכול ומחיה ומשפיע בבחינת רב חסד אף במקום שמכסה ומסתיר על קדושתו ית' וקרו ליה³⁷ אלהא דאלהיא כוי.

כל יכול, ומחיה ומשפיע בבחינת רב חסד גם במקום שמכסה ומסתיר על קדושתו יתברך; והם קוראים לו "אלוהי האלוהים" וכוי.

מכיוון שהי' כל יכול, חסדו הרב מעניק חיות גם במקום שמכסה ומסתיר על קדושתו. ואף על פי כן, הגמרא מספרת שהאומות קוראות לו "אלוהי האלוהים", ובכך מכירות בו כמקור הנעלה מכוחותיהן.

5 ולכן יש להם עושר וכבוד³⁸ שלא ע"פ חשבון ומעשה ודעת כי יניקתם מחיות אלהי שנפל בקליפות בשבירות הכלים³⁹ כידוע ליודעי חן

ולכן יש להם עושר וכבוד שאינם לפי חשבון, מעשה ודעת, מפני שהחיות שממנה הם ניזונים היא חיות אלוקית שנפלה לקליפות בשבירת הכלים, כפי שידוע ליודעי ח"ן.

מכיוון שמקור חיותם הוא ב"חסד רב", הגויים יכולים ליהנות מעושר וכבוד שאינם תואמים את חשבון המעשים או את הדעת. הם ניזונים מהחיות האלוקית שנפלה לקליפות בשבירת הכלים.

והוא מוסתר ומכוסה אצלם וימנע מרשעים אורם⁴⁰ שאינו מאיר אצלם בהתגלות כ"א בחשך כפול ומכופל עד שמכחשים בהי' אמר נבל בלבו אין אלקים ונראים ליש ודבר בפני עצמו.

היא מוסתרת ומכוסה אצלם — "וּמִרְשָׁעִים יִמְנַע אֹרֶם" — ואינה מאירה להם בגלוי, אלא רק בחושך כפול ומכופל, עד שהם כופרים בהי': "אמר נבל בלבו: אין אלקים"; והם נראים כמציאות עצמאית, כדבר העומד בפני עצמו.

אצלם האור הזה מוסתר, כפי שנאמר בפסוק שבאיוב: "וּמִרְשָׁעִים יִמְנַע אֹרֶם". הוא מאיר רק מתוך חושך כפול, כך שהם יכולים לכפור בהי' לגמרי, כמו הנבל שבתהילים, ולדמות לעצמם שהם מציאות עצמאית.

משא"כ בסטרא דקדושה⁴¹ שהם מקבלים חיות מגילוי אור פני ה' והוא מתגלה בירידת והשתלשלות סדר המדרגות בעשר ספירות הקדושות שהן הם מדותיו ית' שהם בחינת כלים להמשכת גילוי אלהותו ית'

אך לא כך הוא בצד הקדושה: הם מקבלים חיות מגילוי אור פני ה', והוא מתגלה בירידה ובהשתלשלות של סדר המדרגות, בעשר הספירות הקדושות, שהן מידותיו ית' ומהוות כלים להמשכת גילוי אלוקותו ית'.

בצד הקדושה המצב שונה: החיות באה מאור פני ה' המתגלה, ונמשכת כסדר, מדרגה אחר מדרגה, דרך עשר הספירות. אלו הן מידותיו של ה', והן גם "מידות" במובן של שיעורים: כלים המעניקים לגילוי צורה מדודה.

וכן התורה יש לה מדה⁴² וכמ"ש ארוכה מארץ מדה^{43,44} מפיק ה' פי' מדתה דהיינו שיש לה מדה⁴⁵ שהוא מדת בחינת כלי אומנתו ית' אלא שהיא ארוכה מארץ וגוי ולכן⁴⁶ כתיב אם בחקתי תלכו⁴⁷ וגוי.^{48,49}

כך גם לתורה יש מידה, כמו שנאמר: "ארוכה מארץ מידה" — "מִדָּה" בה"א עם מפיק, ופירושה "מידתה". כלומר, יש לה מידה, והיא מידת בחינת כלי אומנתו ית', אלא שהיא "ארוכה מארץ" וגוי. ולכן נאמר: "אם בחוקתי תלכו" וגוי.

גם לתורה יש מידה, כפי שנאמר בפסוק שבאיוב: "ארוכה מארץ מידה". המפיק בה"א מלמד ש"מִדָּה" פירושה "מידתה", ולכן לתורה יש מידה, אף שהיא עצומה — מידת "כלי אומנותו" של ה'. מכאן "אם בחוקתי תלכו": בצד הקדושה, הברכה נמשכת לפי מידת התורה.

6 ולכן נקרא יעקב הקטן⁵⁰ כי הוא בחינת קטנות וצמצום אלהותו ית' להתגלות ע"פ מדותיו ע"י אור התורה והמצוות להיות רצונו העליון שאם יטעון ראובן כך כו'. יהיה הפסק כך.⁵¹

לכן יעקב נקרא "הקטן", שכן הוא בחינת קטנות וצמצום של אלקותו ית', כדי שתתגלה לפי מדותיו באמצעות אור התורה והמצוות. כך רצונו העליון: אם ראובן יטען כך וכו', פסק הדין יהיה כך.

זו הסיבה שיעקב נקרא "הקטן": הוא מייצג את קטנותה וצמצומה של האלקות, כדי שתוכל להתגלות במידה קצובה באמצעות התורה והמצוות. בהלכה רצונו העליון של ה' מתבטא בפסקי דין מסוימים: אם ראובן יטען כך, פסק הדין יהיה כך.

7 וכן ע"ד זה שאר מצות ציצית ותפילין שגילוי אלהותו ורצונו ית' הוא בחינת צמצום שהרי בעצמותו ומהותו ית' לא שייך כלל בחינת רצון שהוא למעלה מעלה מבחינת רצון ונקרא בעל הרצון וע"י נאמר

וכך גם שאר המצוות, [כגון] ציצית ותפילין: גילוי אלקותו ורצונו ית' הוא בחינה של צמצום, שכן בעצמותו ומהותו ית' אין שייך כלל עניין הרצון, שהרי הוא למעלה מעלה מבחינת רצון, ונקרא בעל הרצון. ועל כך נאמר,

כך גם במצוות כמו ציצית ותפילין: הן מגלות את רצון ה', והרצון עצמו הוא כבר צמצום. בעצמותו ה' למעלה לגמרי מן הרצון; הוא נקרא "בעל הרצון" — מי שיש לו רצון, ולא מי שמוגדר על ידו.

הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך⁵² פי' אפילו⁵³ כמו כלי תוך כלי לקבל חיות מקדושתו של הקב"ה בבחינתו שקודם הצמצום שיהיה בבחינת התגלות ירידת והשתלשלות סדר המדרגות.

"הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך". פירוש: אפילו ככלי בתוך כלי, לקבל חיות מקדושתו של הקדוש ברוך הוא בבחינה שקודם הצמצום, כך שתהיה בהתגלות, באמצעות ירידה והשתלשלות של סדר המדרגות.

דברי שלמה, "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך", מתפרשים כך: שום כלי אינו יכול לקבל את האור כפי שהוא לפני הצמצום באופן מסודר וגלוי, אפילו לא ככלי בתוך כלי. האור מגיע לעולמות בגלוי רק לאחר הצמצום.

משא"כ בחיי ואלה המלכים⁵⁴ כו' שמקבל חיות מקדושתו של הקב"ה מבחינת ורב חסד שלמעלה מהצמצום ע"י נפילת האור והחיות וירידתו בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה להתלבש⁵⁵ בבחינת הסתר פנים

אבל לא כך היא בחינת "ואלה המלכים" וכו', המקבלת חיות מקדושתו של הקדוש ברוך הוא מבחינת "ורב חסד" שלמעלה מן הצמצום, באמצעות נפילת האור והחיות וירידתם בהסתר המדרגות, ממדרגה למדרגה, להתלבש בבחינת הסתר פנים,

מלכי אדום שונים: החיות שלהם באה מבחינת "ורב חסד" שלמעלה מן הצמצום, אך היא מגיעה אליהם באמצעות נפילה, מדרגה אחר מדרגה, דרך "הסתר המדרגות" ולא בדרך של השתלשלות מסודרת, עד שהיא מתלבשת בהסתר פנים.

ולא בגילוי כלל וכלל עד לעתיד לבא שיקוים בנו מקרא שכתוב ואת רוח הטמאה⁵⁶ אעביר מן הארץ וכתוב כי עין בעין יראו⁵⁷ וגו':

ולא בהתגלות כלל וכלל, עד לעתיד לבוא, כשיתקיים בנו הפסוק הכתוב: "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ", ונאמר: "כי עין בעין יראו" וגו'.

האור הזה אינו מתגלה כלל עד לעתיד לבוא, כשהי' "יעביר את רוח הטמאה מן הארץ" ו"עין בעין יראו". אז יאיר בגלוי האור העליון הגנוז בקליפות.

קטע 3 • 81-10

העלאת הניצוצות

8 והנה אמרז"ל גלו לבבל⁵⁸ שכינה עמהם.⁵⁹ פ"י הנה ניצוץ אלהות שבנפשם הוא בבחינת גלות והניצוץ אלהות שבתוכם רצונו וחשקו לדבק ולהסתלק למקורו כטבע האש וכו'

כעת, אמרו חז"ל: "גלו לבבל שכינה עמהם". כלומר, ניצוץ האלוקות שבנפשו נמצא במצב של גלות, וניצוץ האלוקות שבתוכו רוצה וכוסף להידבק במקורו ולהסתלק אליו [למעלה], כטבע האש וכו'.

הגמרא מלמדת שבכל מקום שאליו גלו בני ישראל, שכינה גלתה עמם, ובכלל זה בבל. אדמו"ר הזקן קורא זאת באופן פנימי: ניצוץ האלוקות שבנפשו של כל יהודי נמצא בעצמו בגלות, וכמו להבה הוא משתוקק לעלות ולהידבק במקורו.

ועי"ז הם מלקטים ג"כ ניצוצי חיות אלהי שנפלו שמה בשבירת כלים ומעלים אותם לקשרם ולדבקם באלהים חיים ע"י עסקו בפרנסתו בדברים הנתונים תחת ממשלת קליפת נוגה⁶⁰

ובכך הם גם מלקטים את ניצוצות החיות האלוקית שנפלו לשם בשבירת הכלים, ומעלים אותם כדי לקשור ולחבר אותם לאלקים חיים, באמצעות עיסוקו בפרנסתו בדברים הנתונים תחת שלטונה של קליפת נוגה,

הכוסף הזה מאפשר להם ללקט את ניצוצות החיות האלוקית שנפלו בשבירת הכלים ולקשור אותם מחדש לה'. הדבר נעשה באמצעות עבודתו הרגילה של האדם לפרנסתו, כשהוא מתעסק בדברים הנתונים תחת קליפת נוגה — הקליפה שמקיפה דברים מותרים, ושאפשר להעלותם.

וכמארז"ל אין לך⁶¹ כל עשב⁶² כו' והוא מתרחק משקר וגניבה וגזילה וכיוצא בהם מדברים אסורים וקשורים בידי החיצוניים שאינן יכולין לעלות כו'

כמאמר חז"ל: "אין לך כל עשב" וכו'. והוא מתרחק משקר, מגניבה, מגזל וכיוצא בהם — דברים אסורים, הכבולים בידי הכוחות החיצוניים ואינם יכולים לעלות וכו',

כמאמר חז"ל, אין למטה עשב שאין לו כוח שמימי למעלה: גם הדברים הגשמיים מקבלים חיות מלמעלה. אך על האדם להתרחק משקר, מגניבה ומגזל, מפני שהדברים האסורים "כבולים" בידי הכוחות החיצוניים ואי אפשר להעלותם.

כמ"ש במ"א⁶³ וכן כשמקיים מצות תפילין וציצית שהצמר של ציצית והקלף של תפילין היו נתונים תחלה תחת ממשלת השר והמושל המשפיע להם שפע וחיות להחיותם ולקיימם

כפי שמבואר במקום אחר. וכך גם כשהוא מקיים את מצוות התפילין והציצית: צמר הציצית וקלף התפילין היו בתחילה נתונים תחת שלטונו של השר והמושל שמשפיע להם שפע וחיות, כדי להחיותם ולקיימם,

כך גם לגבי תפילין וציצית. הצמר והקלף שלהם היו בתחילה נתונים לשלטונו של ה"שר" השמימי, המעניק להם חיים; חיות זו עצמה נובעת מקדושת ה'.

מחיות קדושתו של הקב"ה שנפל שמה בשבירת הכלים כנ"ל ועי"ז מתעלה ג"כ חיות הקדושה הנ"ל למקורם ושרשם ואתהפכא חשוכא לנהורא כמ"ש וידעו מצרים כי אני⁶⁴ ה'.

מחיות קדושתו של הקב"ה, שנפלה לשם בשבירת הכלים, כנזכר לעיל. ובכך מתעלה גם החיות הקדושה האמורה אל מקורה ושורשה, ו"החושך נהפך לאור", ככתוב: "וידעו מצרים כי אני ה'".

החיות שבדברים הללו נפלה שם בשבירת הכלים; השימוש בהם לשם מצווה מעלה אותה בחזרה למקורה, ו"החושך נהפך לאור". הפסוק "וידעו מצרים כי אני ה'" מובא בהקשר של שינוי זה.

9 וזהו תוספת ורבוי אור זרוע⁶⁵ הנזרע בקרקע ומכוסה בעפר הארץ להצמיח ולהעלות מעלה מעלה ברבוי ותוספת אורה כיתרון אור הבא מן החשך⁶⁶ וגוי

זוהי התוספת והריבוי של "אור זרוע": הוא נזרע באדמה ומכוסה בעפר הארץ, כדי שינבוט ויתרומם מעלה מעלה, בתוספת אור ובריבוי, כמו "יתרון האור" הבא מן החושך וגוי.

זו התוספת שהגלות מביאה: האור "נזרע" כזרע, מכוסה באדמה, כדי שינבוט ויתרומם הרבה יותר. הדברים מזכירים את הפסוק "אור זרוע לצדיק" ואת דברי קהלת על "יתרון האור" על החושך: האור הגדול יותר הוא זה שיוצא מתוך החושך עצמו.

וז"ש ותקח רבקה את בגדי עשו⁶⁷ וגוי ותלבש את יעקב בנה הקטן כי קטן יעקב מבחי' קטנות וצמצום אורו ית' להתלבש במדותיו ע"פ דרך התורה כנ"ל.

וזהו [פירוש] הכתוב: "ותקח רבקה את בגדי עשו" וגוי, "ותלבש את יעקב בנה הקטן": יעקב הוא קטן, מבחינת הקטנות והצמצום של אורו ית', כדי שיתלבש במדותיו על פי דרך התורה, כנזכר לעיל.

אותו רעיון מופיע כשרבקה מלבישה את יעקב, "בנה הקטן", בבגדי עשו. יעקב הוא "קטן" משום שהוא מבטא את אורו של ה' כשהוא מצומצם ומתלבש במדותיו על פי התורה; הפסקה הבאה מסבירה את בגדי עשו.

10 והנה התורה נתלבשה בלבושים גשמיים ומעשה המצות בדברים שהיו נתונים תחת ממשלת קליפת נוגה⁶⁸ ששרשם מעולם התהו ונקי' בגדי עשו בנה הגדול⁶⁹

והנה התורה התלבשה בלבושים גשמיים, וקיום המצוות נעשה באמצעות דברים שהיו נתונים תחת שלטונה של קליפת נוגה, ששורשה מעולם התהו; והם נקראים "בגדי עשו בנה הגדול",

התורה מתלבשת בלבושים גשמיים, והמצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים שהיו נתונים תחת שלטונה של קליפת נוגה. שורשם בעולם התהו, העולם הקדמון שאורותיו נשברו, והם "בגדי עשו בנה הגדול".

כי עולם התהו קדם לעולם התקון שע"י זה נתוסף אורה ושמחה כיתרון אור הבא וכו'

כי עולם התהו קדם לעולם התיקון, ועל ידי כך מתווספים אור ושמחה, כיתרון האור הבא וכו',

עשו נקרא "הגדול" משום שעולם התהו קדם לעולם התיקון, העולם המסודר. מכך באים תוספת אור ושמחה — יתרון האור הבא מתוך החושך.

והשמחה היא כאשר תתהפך חשכת הדברים הנתונים תחת ממשלת ק"נ לאור התורה ומתעלים בקדושה וכמאמר אשר קדשנו במצותיו בקודש העליון כו' וזהו בחי' תשובה

והשמחה היא כאשר חשכת הדברים הנתונים תחת שלטונה של קליפת נוגה מתהפכת לאור התורה, והם מתעלים לקדושה, כמאמר "אשר קידשנו במצוותיו", בקדושה העליונה וכו'. וזהו בחינת תשובה,

השמחה באה כאשר חשכת הדברים הגשמיים מתהפכת לאור התורה והם מתעלים לקדושה, כפי שנאמר בברכה על מצווה: "אשר קידשנו במצוותיו". הפיכת הדברים היא בחינת תשובה — שיבה.

וכמארז"ל אם ישראל עושין תשובה נגאלין⁷⁰ דהיינו בחינת נשיאת הנפש למקורה ושרשה כמ"ש אליך ה' נפשי אשא⁷¹ בחינת מסירת הנפש מה שהיה נהנה וניזון בנפשו החיונית מכל

וכמאמר חז"ל: "אם ישראל עושין תשובה נגאלין". כלומר, בחינת נשיאת הנפש אל מקורה ושרשה, ככתוב: "אליך ה' נפשי אשא" — בחינת מסירת נפש: שכל מה שהיה נהנה וניזון ממנו בנפשו החיונית, מכל

חז"ל אומרים שאם ישראל עושים תשובה הם נגאלים, ותשובה היא נשיאת הנפש בחזרה אל מקורה, ככתוב: "אליך ה' נפשי אשא". זו בחינה של מסירת נפש: מסירת כל מה שהנפש החיונית הייתה נהנית ממנו.

אכילה ושתייה שהיה תחת ממשלת קליפת נוגה ושאר תענוגי עוה"ז להתהפך מהפוך להפוך לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב

האכילה והשתייה שהיו תחת שלטונה של קליפת נוגה, ושאר תענוגי העולם הזה, יתהפכו מן הקצה אל הקצה, לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב,

התענוגים הגשמיים שבאכילה ובשתייה, שהיו תחת שלטונה של קליפת נוגה, ושאר תענוגי העולם הזה, מתהפכים לגמרי ומשמיים לעבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

וכמ"ש תחת אשר לא עבדת ⁷² וגוי ובכל דחיה ודחיה שישראל מדחה את תאוות גופו ומקרב לבו לעבודת ה' הרי זה בחי' מסירת הנפש ⁷³

ככתוב: "תחת אשר לא עבדת" וגוי. ובכל פעם שיהודי דוחה את תאוות גופו ומקרב את לבו לעבודת ה', הרי זו בחינת מסירת נפש,

תוכחת התורה, "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה", מלמדת שהעבודה צריכה להיעשות בשמחה. בכל פעם שיהודי דוחה תאוות גופנית ומקרב את לבו לה', יש בכך מידה של מסירת נפש.

כי מה לי קטלי כולה ⁷⁴ מה לי קטלי פלגא וכן ע"י הצדקה ממעות שאינן גזל כו'

כי "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא". וכן גם על ידי צדקה מכסף שאינו גזול וכו',

האמירה התלמודית "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא" מיושמת כאן: גם ויתור על חלק מעצמו הוא מסירת נפש של ממש. גם צדקה מכסף שהושג ביושר היא מסירת העצמי.

כדכתיב צדקה תרומם גוי ⁷⁵ והוא כענין וירם קרן לעמו ⁷⁶ פי' דקאי אדלעיל מניה הודו על ארץ ושמים ⁷⁷ הודו וזיוו לבד כמ"ש במ"א והוא בחינת סוכ"ע.

ככתוב: "צדקה תרומם גוי". וזהו כענין "וירם קרן לעמו". פירוש הדבר, שהכוונה היא למה שנאמר קודם לכן: "הודו על ארץ ושמים" — הודו וזיוו בלבד, ככתוב במקום אחר; וזו בחינת סוכב כל עלמין.

"צדקה תרומם גוי" מושווה ל"וירם קרן לעמו", שבא לאחר "הודו על ארץ ושמים". אותו הוד הוא רק זיוו של ה' — סוכב כל עלמין, המקיף את הבריאה ואינו נכנס לתוכה.

אבל וירם קרן לעמו למעלה מעלה מבחי' הודו אלא להיות עם קרובו של עצמותו ומהותו כביכול ממש שהוא למעלה מעלה מבחי' סוכ"ע ⁷⁸ שאינו בגדר עלמין כלל כו'

אבל "והרים קרן לעמו" הוא למעלה-למעלה מבחינת "הודו"; אלא הכוונה היא להיות "עם קרובו", קרוב לעצמותו ומהותו ממש, כביכול, שלמעלה-למעלה גם מבחינת סוכב כל עלמין, שכן הוא אינו בגדר עולמות כלל וכו',

הרמת "קרן לעמו" היא מדרגה גבוהה עוד יותר: היא עושה את ישראל ל"עם קרובו", קרובים לעצמותו ממש. עצמותו היא למעלה אפילו מן האור המקיף את כל העולמות, מפני שאינה בגדר עולמות כלל.

כמ"ש במ"א וזהו אתה בחרתנו מכל העמים שמבחינת כל העמים דוקא בחרתנו רוממתנו כנ"ל וכמארז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין⁷⁹ צדיקים גמורים אין⁸⁰ כו'

כפי שמוסבר במקום אחר. וזהו [פירוש] "אתה בחרתנו מכל העמים": דווקא מתוך מדרגת כל העמים בחרת בנו ורוממת אותנו, כפי שהוזכר לעיל; וכמאמר חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים" וכו'.

זהו פירוש "אתה בחרתנו מכל העמים" שבתפילה: הבחירה והרוממות באות דווקא מתוך העמים, באמצעות הפיכת מה שהיה מחוץ לקדושה. כך גם אמרו חז"ל שבעלי תשובה עומדים במקום שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו.

וזהו בחינת בכל מאדך⁸¹ וע"ד זה נתקן כל ענין התפלה ולכן בזמן שבהמ"ק⁸² היה קיים לא⁸³ היו מאריכין כ"כ בתפלה כמו עכשיו:

וזהו בחינת "בכל מאדך". ועל דרך זו תוקן כל עניין התפילה; ולכן, בזמן שבית המקדש היה קיים, לא האריכו בתפילה כל כך כפי שמאריכים כיום.

וזהו בחינת "בכל מאדך" — עבודה ללא גבול. כל עניין התפילה תוקן על פי דרך זו, ולכן בזמן שבית המקדש היה קיים התפילות לא היו ארוכות כפי שהן כיום.

קטע 4 • 119

לב נשבר בחצות

11 והנה כמו במשל שכזריעת הגרעין הנ"ל שאינו צומח עד שנרקב ויפסד ואז יעלה ויצמח כך א"א להעלות ולהצמיח תוספת אורה ושמחה בה' כנ"ל כ"א

והנה, כשם שבמשל זריעת הגרעין שהוזכר לעיל הוא אינו צומח עד שהוא נרקב ומתפורר, ואז הוא עולה וצומח, כך אי אפשר להעלות ולהצמיח תוספת אור ושמחה בה', כנזכר לעיל, אלא

כשם שגרעין צומח רק לאחר שהוא נרקב, כך תוספת האור והשמחה בה' יכולה לבוא רק לאחר שמהו באדם נשבר ו"נרקב". החלק הבא מסביר מהו אותו דבר.

ע"י לב נשבר רוח נשברה⁸⁴ רוח הסטרא אחרא הגסה בקרבו שיבא לידי רקבון והפסד וישוב אל⁸⁵ ה' וירחמהו על גלות ניצוץ אלהי שנפל בקליפות להחיותם איך שנפל מאיגרא רמא כו'

על ידי "לב נשבר" ו"רוח נשברה" — שבירת הרוח הגסה של הסטרא אחרא שבתוכו — עד שהיא נרקבת ומתפוררת, והוא שב אל ה' ומרחם עליו על גלות הניצוץ האלוקי שנפל בקליפות כדי להחיותו, ועל כך שנפל "מגג גבוה" וכו'.

זהו ה"לב הנשבר" וה"רוח הנשברה" שבמזמור, המתפרשים כאן כשבירת הרוח הגסה של הסטרא אחרא שבתוך האדם. אז, בלשון ישעיהו, הוא "שב אל ה' ומרחם עליו": האדם שחוזר בתשובה מרחם על הניצוץ האלוקי שנמצא בגלות בין הקליפות, לאחר שנפל "מגג גבוה".

וע"ד זה תקנו תיקון חצות⁸⁶ כדי להיות התפלה בכוונה וכמאמר רז"ל אין עומדין להתפלל⁸⁷ אלא מתוך כובד ראש שיהא מיצר ודואג על בחי' ראש⁸⁸ ומעלת קדושתו ית' שהוא כביכול בכובד הגלות על דרך זו תיקנו את תיקון חצות, כדי שהתפילה תהיה בכוונה הראויה, וכמאמר חז"ל: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש" — עליו להיות כאוב וחרד על בחינת ה"ראש" ועל רוממות קדושתו ית', שהיא, כביכול, בכובד הגלות.

משום כך תיקנו את תיקון חצות, הקינה בחצות הלילה על הגלות, כדי שהתפילה תהיה בכוונה הראויה. את "כובד ראש" שבמשנה מפרשים כאן כצער על ה"ראש" — רוממות קדושתו של ה', שכאילו נתונה בכובד הגלות.

אלא שלחסידי הראשונים היה די בשעה אחת בהתכוננו' שעה אחת קודם התפלה אבל לשאר⁸⁹ צריכין לקבוע עת וזמן בפ"ע לעורר מרירות בנפשנו.

אלא שלחסידי הראשונים הספיקה שעה אחת — שעה של התכוננות לפני התפילה. אך שאר האנשים צריכים לקבוע זמן ומועד נפרדים כדי לעורר מרירות בנפשנו,

לחסידי הראשונים שבמשנה הספיקה שעה של התכוננות לפני התפילה. שאר האנשים צריכים לקבוע זמן מיוחד וקבוע כדי לעורר מרירות על הגלות הזאת.

דהיינו בחצות ואחר חצות לימוד התורה בשמחה ואור הבא מתוך החשך כו' כמ"ש במ"א וזהו תחת אשר לא עבדת⁹⁰ את ה' בשמחה וגו'.

כלומר, בחצות הלילה; ולאחר חצות הלילה — לימוד תורה בשמחה, והאור שבא מתוך החושך וכו', כפי שמבואר במקום אחר. וזהו [פירוש] "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה" וכו',

הזמן הזה הוא חצות הלילה, ולאחריו בא לימוד תורה בשמחה — האור שבא מתוך החושך. הפסוק "מפני שלא עבדת את ה' בשמחה" שייך לכאן, כפי שמוסבר בחלק הבא.

שהוא עונש מדה כנגד מדה לפי שבחורבן בית המקדש נאבד ממנו בעונינו השמחה שלמה שהי' במקום מנוחתה שע"י זה יעלה ויבא ויגיע לבחינת השמחה ואורה הבאה מתוך החשך כנ"ל.

וזהו עונש מידה כנגד מידה: בחורבן בית המקדש אבדה מאיתנו, בגלל עוונותינו, השמחה השלמה שהייתה במקום מנוחתה; ועל ידי כך יעלה ויבוא ויגיע לבחינת השמחה והאור הבאים מתוך החושך, כנזכר לעיל.

העונש הוא מידה כנגד מידה: עם חורבן בית המקדש אבדה השמחה השלמה ששכנה ב"מקום מנוחתה". באמצעות המרירות בחצות והשמחה שבאה בעקבותיה, האדם עולה אל השמחה והאור הבאים מתוך החושך.

קטע 5 • 121

צחוקו של רבי עקיבא

12 וזה שאמרו רז"ל על רי"ע⁹¹ כשראה כרך של⁹² עכו"ם שחק ואמר אם לעובדי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה⁹³

זהו שאמרו רז"ל על רבי עקיבא: כשראה עיר של עובדי כוכבים, צחק ואמר: "אם לעובדי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה!"

הגמרא מספרת שכשראה רבי עקיבא עיר גדולה של עובדי כוכבים — רומי, בסיפור שבגמרא — צחק: אם ה' נותן כל כך הרבה למי שעוברים על רצונו, על אחת כמה וכמה שייתן למי שעושים את רצונו. כעת מסביר אדמו"ר הזקן את ההיגיון שבדבריו.

פ"י שהשפעת חיות ושפע עולם הזה לעכו"ם שהם נקראים עובדי רצונו שעובר על הרצון מבחי' למעלה מהרצון

כלומר, ההשפעה של חיות ושפע העולם הזה לעובדי הכוכבים, המכונים "עובדי רצונו", עוברת מעל הרצון, מבחינה שלמעלה מן הרצון;

עובדי הכוכבים מכונים "עובדי רצונו", ואדמו"ר הזקן קורא את הביטוי כפשוטו: השפע של החיות אליהם "עובר מעל" הרצון. מקורו בדרגה שלמעלה מרצונו של ה'.

כי שם אין העונות מפסיקים ומעכבים את השפע כי אם צדקת מה תתן לו⁹⁴ ורבו פשעיך מה תעשה לו.⁹⁵

כי שם העונות אינם מפסיקים ומעכבים את השפע, שהרי "אם צדקת מה תתן לו" ו"רבו פשעיך מה תעשה לו".

בדרגה זו העונות אינם מפסיקים את השפע או מעכבים אותו, כפי שאומר אליהוא לאיוב: אם אתה צדיק, מה אתה נותן לו, ואם פשעיך רבים, מה אתה עושה לו? שם השפע אינו תלוי במעשיו של האדם.

אלא אחר שנתהווה בחי' רצון ורצון אותיות צנור⁹⁶ שהוא מעבר התגלות שפע וחיות אלהי דרך צמצום והשתלשלות סדר המדרגות על פי מדותיו ית' ששם הוא על פי דרכי התורה אם בחקתי תלכו⁹⁷ וגו'.

אלא רק לאחר שנוצרה בחינת הרצון — והמילה רצון מורכבת מאותן אותיות כמו צינור, שהוא המעבר שדרכו מתגלים השפע והחיות האלוקית באמצעות צמצום וסדר המדרגות של השתלשלות, על פי מדותיו יתברך — שם הדבר נעשה על פי דרכי התורה: "אם בחוקתי תלכו" וגו'.

כשהרצון מתהווה, הוא נעשה צינור שדרכו נמשכת החיות האלוקית בצמצום, בשלבים מסודרים ועל פי מדותיו של ה'. שם השפע פועל בהתאם לתורה: "אם בחוקתי תלכו" — אז באה הברכה.

אבל למעלה הוא כחשיכה כאורה⁹⁸ ומשם הוא יניקת עכו"ם דרך נפילת האור שמרחוק כנ"ל אף שהם רחוקים מאור פניו ית' המתגלה כנ"ל וכ"ש לעושי רצונו

אבל למעלה, "כחשכה כאורה", ומשם ניזונים עובדי הכוכבים, באמצעות נפילת האור מרחוק, כפי שנתבאר לעיל, אף שהם רחוקים מאור פניו יתברך המתגלה, כפי שנתבאר לעיל. ועל אחת כמה וכמה לעושי רצונו;

למעלה מן הרצון, "כחשכה כאורה", ומשם עובדי הכוכבים מקבלים את חיותם, דרך נפילת האור מרחוק, אף שהם רחוקים מאור פניו המתגלה של ה'. ואז מגיעה מסקנתו של רבי עקיבא: "על אחת כמה וכמה לעושי רצונו".

דהיינו העושים הרצון וממשיכין שפע וחיות⁹⁹ אלהי דרך צנור המתגלה בהשתלשלות המדרגות שהרי הם עליונים וקרובים יותר למקורם ושרשם

כלומר, אלה שעושים את הרצון וממשיכים שפע וחיות אלוקית דרך הצינור המתגלה בסדר המדרגות של ההשתלשלות, שהרי הם עליונים וקרובים יותר למקורם ולשרשם.

אלה שעושים את רצונו "עושים" את הרצון: הם ממשיכים את השפע האלוקי דרך הצינור המתגלה במדרגות המסודרות. הם נעלים מעובדי הכוכבים וקרובים יותר למקור, ולכן ודאי שעליהם נאמר "על אחת כמה וכמה".

אלא מאחר שנמשכין מאור פניו ית' בדרך התפשטות האור בסדר המדרגות והשתלשלות שלא בדרך נפילה ח"ו א"א להיות השמחה בהתגלות אורה כנ"ל.

אלא שמאחר שהשפע נמשך מאור פניו יתברך, בדרך התפשטות האור בסדר המדרגות ובהשתלשלות, ולא בדרך של נפילה, חס ושלום, לא יכולה להיות בו השמחה [הבאה] עם גילוי האור, כפי שנתבאר לעיל.

אולם מכיוון שהחיות שלהם נמשכת בהתפשטות מסודרת ולא בדרך של נפילה, אין היא יכולה לכלול את השמחה המיוחדת של אור היוצא מתוך החושך, כפי שנתבאר לעיל. שמחה זו שייכת לאור שנפל.

אבל לעתיד כשיתעלו הנצוצות הנפולים כנ"ל הרי גם בחינת אור וחיות שהיתה בתוך הנפילה שהיא מבחי' למעלה מהרצון מתגלה בתוספת אורה ושמחה בגלוי רב ועצום ביתר שאת:

אבל לעתיד לבוא, כשיתעלו הניצוצות שנפלו, כפי שנתבאר לעיל, גם בחינת האור והחיות שהייתה בתוך הנפילה, שמקורה בדרגה שלמעלה מן הרצון, תתגלה בתוספת אור ושמחה, בגילוי רב ועצום, ביתר שאת.

לעתיד לבוא, כשיתעלו הניצוצות שנפלו, יתגלה גם האור שהיה בתוך הנפילה, שמקורו למעלה מן הרצון. הוא יביא עמו תוספת אור ושמחה, בגילוי רב ועצום.

קטע 6 • 131

פרעה שולח את העם

13 וזהו ויהי בשלח פרעה את העם¹⁰⁰ כי פרעה אמר לא ידעתי את¹⁰¹ ה' והוא בחינת עורף אחוריים דרצון העליון ויניקתם מבחי עוברי רצונו הנ"ל.

וזהו [פירוש] "ויהי בשלח פרעה את העם": פרעה אמר "לא ידעתי את ה'", והוא בחינת העורף, הצד האחורי של הרצון העליון, ויניקתם היא מבחינת "עוברי רצונו", כנזכר לעיל.

כעת מתבאר הפסוק הפותח. פרעה אמר "לא ידעתי את ה'": הוא מסמל את "העורף", הצד האחורי של הרצון העליון, ומצרים יונקת מן הבחינה של "עוברי רצונו".

והיה משלח פארות וענפים ועושי פרי למעלה את העם שע"י גלותם במצרים והשתעבדותם בהם גרמו שנתעלו כחיי נצוצי¹⁰² אלהים שנפלו שמה בשבירת הכלים והוא הוא כח הצומח להצמיח ישועות ישראל

והיה משלח פארות, ענפים ונושאי פרי למעלה — את העם: שכן באמצעות גלותם במצרים ושעבודם בידי המצרים, הם גרמו להעלאת ניצוצות האלוקות שנפלו שם בשבירת הכלים. והעלאה זו עצמה היא בחינת כוח הצמיחה, להצמיח את ישועות ישראל,

את "בשלח" דורשים במשמעות של "כאשר פרעה שלח והוציא", כצמח המוציא פארות, ענפים ופירות: ה"ענפים" של פרעה היו העם. גלותם ושעבודם במצרים העלו את ניצוצות האלוקות שנפלו שם, וזהו בחינת כוח הצמיחה שהצמיחה את ישועות ישראל.

כמ"ש ופרעה הקריב¹⁰³ ואמרו רז"ל¹⁰⁴ שהקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים. ועל דרך זה נתיסד כל שירת הים אז ישיר משה¹⁰⁵ וגו'. כמ"ש במ"א:

כמו שכתוב "ופרעה הקריב", ואמרו חז"ל שהוא הקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים. ועל יסוד זה נבנתה כל שירת הים — "אז ישיר משה" וגו', כפי שנתבאר במקום אחר.

חז"ל אומרים ש"ופרעה הקריב" פירושו שהוא קריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים: דווקא הצורך נעשה גורם להתקרבותם לה'. אדמו"ר הזקן מוסיף שעל יסוד רעיון זה בנויה כל שירת הים.

קטע 7 • ו' 14-16

לא בדרך הפלשתים

14 ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים¹⁰⁶ וגוי. פלשתים לשון מבוי המפולש^{107, 108} כמו שאמרו רז"ל¹⁰⁹ על פסוק ובמושב לצים לא ישב¹¹⁰ אלו פלשתים.

"וה' לא הוליך אותם בדרך ארץ פלשתים" וגוי. פלשתים קשור למונח מבוי המפולש, סמטה הפתוחה מצד לצד, כפי שאמרו חז"ל על הפסוק "ובמושב לצים לא ישב": אלו פלשתים.

כעת החלק השני של הפסוק: ה' לא הוליך אותם בדרך ארץ פלשתים. פלשתים קשור למונח מפולש — פתוח מצד לצד, כמו מבוי הפתוח משני קצותיו; וחז"ל מזהים את הפלשתים עם ה"לצים" שבמזמור הראשון.

והענין כי זה לעומת זה עשה אלהים¹¹¹ ויש בחיי פלשתים בקדושה ובחיי פלשתים בקליפה. בחיי פלשתים שבקדושה¹¹² היא בחיי התגלות השמחה בדביקות ה' בפילוש ובגלוי ובהתרחבות לאין קץ בחיי ובכל מאדך¹¹³ הנ"ל.

העניין הוא ש"ה' עשה אחד לעומת השני": יש בחינה של פלשתים שבקדושה ויש בחינה של פלשתים שבקליפה. בחינת פלשתים שבקדושה היא גילוי השמחה בדבקות בה', באופן מפולש, גלוי ובהתרחבות שאין לה קץ — בחינת "בכל מאדך" שהוזכרה לעיל.

כפי שנאמר בקהלת, ה' עשה דבר אחד לעומת דבר אחר, ולכן יש פלשתים שבקדושה ויש פלשתים שבקליפה. הפלשתים שבקדושה הם שמחה בדבקות בה', הפתוחה לרווחה, גלויה וחסרת גבולות — בחינת "בכל מאדך" שתוארה לעיל.

15 ופלשתים שבקליפה הם הלצים¹¹⁴ שהוא ג"כ ענין הרחבת פיו כרצונו לדבר מה שלבו חפץ והיא שמחה של הוללות לאמר שפתינו אתנו¹¹⁵ כו'.

והפלשתים שבקליפה הם הלצים, וגם עניינם הוא הרחבת הפה כרצונו, לדבר כל מה שלבו חפץ; וזוהי שמחה של הוללות, באמירה: "שפתינו אתנו" וכו',

הפלשתים שבקליפה הם הלצים. ה"פתיחות" שלהם היא פה חסר רסן, האומר כל מה שהלב רוצה — שמחה של הוללות, בדומה לאלה שבתהילים האומרים: "שפתינו אתנו; מי אדון לנו?"

ואין מעצור לרוחו. ולכן נק' קליפה כי כמו שהקליפה מכסה ומסתרת על הפרי שנראית כמו

ואין מעצור לרוחו. לכן היא נקראת קליפה, שכן כשם שהקליפה מכסה ומסתירה את הפרי, עד שנדמה שהיא

רוח כזאת אינה יודעת מעצור. לכן היא נקראת קליפה: הקליפה מכסה ומסתירה את הפרי, ועלולה להיראות כאילו היא עצמה הפרי.

שהוא עיקר הפרי כן השמחה של הוללות מכסה ומסתרת על אור ה' שבה להיות יש ודבר בפני עצמו הפך רוחניות וחיות אלהי שבקרבה לשמוח בה' אלהים חיים מחמת הכטול במציאות אליו ית'.

עיקר הפרי, כך שמחה של הוללות מכסה ומסתירה את אור ה' שבתוכה, עד שהיא נעשית מציאות עצמאית, דבר בפני עצמו — היפך הרוחניות והחיות האלוקית שבתוכה, שעניינן לשמוח בה' אלקים חיים מתוך הכיטול במציאות אליו יתברך.

כך שמחה של הוללות מכסה את אור ה' המחיה אותה, ועושה את עצמה לדבר עצמאי. חיותה הפנימית האמיתית היא ההפך: לשמוח בה' אלקים חיים מתוך כיטול לפניו.

16 ופיי הפסוק שאין זה דרך ה' לבא מיד לבחינת השמחה בה' כי קרוב הוא ליפול מזה

פירוש הפסוק הוא שאין זו דרכו של ה' — להגיע מיד למדרגה של שמחה בה', שכן הדבר קרוב להביא לידי נפילה ממנה;

הנימוק שבפסוק, "כי קרוב הוא", מתפרש כך: הגעה מיד לשמחה בה' "קרובה" לנפילה. התחלה בשמחה גלויה ובלתי מוגבלת אינה הדרך הנכונה.

כי פן בראותם מלחמה שהוא ענין הנסיון שיבא לאדם לא יוכל לעמוד בקשרי המלחמה¹¹⁶ ויסוג אחור ושוב מצרימה.¹¹⁷

פן, כשרואים מלחמה — כלומר ניסיון שעשוי לבוא על האדם — לא יוכל לעמוד בעיצומו של הקרב, ייסוג לאחור וישובו מצרימה.

"פן בראותם מלחמה": המלחמה היא ניסיון שבא על האדם. מי שהתחיל בשמחה בלבד עלול שלא לעמוד בו, לסגת ולשוב "מצרימה".

אלא הדרך הנכון כמ"ש תחת אשר לא עבדת את¹¹⁸ ה' אלקיך בשמחה שתהא השמחה ע"י עבודה וזהו ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף.¹¹⁹

אלא שהדרך הנכונה היא כפי שכתוב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה" — שהשמחה תבוא מתוך העבודה. וזהו [פירוש] "ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף".

הדרך הנכונה היא שמחה שבאה מתוך העבודה, כפי שעולה מן התוכחה "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה": השמחה מצויה בתוך העבודה. לכן הולך ה' את העם דרך המדבר אל ים סוף.

ים הוא החכמה סוף הוא סופא דכל דרגין כמ"ש בזהר והיא תושבע"פ שהוא ענין קבלת עומ"ש כמ"ש שום תשים עליך מלך¹²⁰ לקיים מצותיו שעיקר התורה מיוסד על דיני המצות וכמו שארז"ל

"ים" הוא חכמה; "סוף" הוא "סופא דכל דרגין", סוף כל המדרגות, כפי שנאמר בזהר. והוא תורה שבעל פה, ענין קבלת עול מלכות שמים, כפי שכתוב: "שום תשים עליך מלך" — כדי לקיים את מצותיו; שהרי עיקר התורה מיוסד על דיני המצוות, וכפי שאמרו חז"ל

"ים", הים, הוא חכמה; "סוף" הוא מה שהזהר מכנה "סופא דכל דרגין", מלכות. זוהי תורה שבעל פה וקבלת עול מלכות שמים, כפי שנאמר "שום תשים עליך מלך": הדינים המעשיים שבאמצעותם מקיימים את ציווי המלך.

ע"פ התורה והמצוה¹²¹ אשר כתבתי להורות התורה זו תושב"כ והמצוה זו תושבע"פ¹²² כו' שע"י יתקיים בו השמחה אמיתית אשר קדשנו במצותיו כנ"ל

על "על פי התורה והמצוה אשר כתבתי להורותם": "התורה" — זו תורה שבכתב, "המצוה" — זו תורה שבעל פה, וכו'. על ידי כך תתקיים בו השמחה האמיתית של "אשר קדשנו במצותיו", כנזכר לעיל,

חז"ל דורשים את "התורה והמצוה" כתורה שבכתב ותורה שבעל פה. באמצעות הדינים המעשיים של התורה שבעל פה באה שמחה אמיתית — השמחה של "אשר קדשנו במצותיו".

כי זה השער להי¹²³ תרעא לאעלאה כו' והשמחה אמיתית שהיא מאהבת ה' צריך להקדים לה היראה שהיא ראשית העבודה ועיקרה ושרשה כמ"ש¹²⁴ במ"א.¹²⁵

כי "זה השער להי", שער להיכנס דרכו, וכו'. ואת השמחה האמיתית, הבאה מאהבת ה', צריכה להקדים היראה, שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה", כפי שמבואר במקום אחר.

זהו "השער להי", השער שדרכו נכנסים. לשמחה אמיתית, הבאה מאהבת ה', צריכה להקדים היראה, "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה".

קטע 8 • 171-18

הדרך לכניע

17 והנה ארז"ל הרוצה לקבל עליו עומ"ש שלימה יפנה ויטול ידיו ויניח ציצית ותפילין פי' שמתחלה¹²⁶ יפנה ויסיר הצואה מקרבו שהוא בחי' הרע שבקרבו¹²⁷

והנה אמרו חז"ל: מי שרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, יפנה, ייטול את ידיו ויתעטף בציצית ויניח תפילין. פירוש הדבר, שתחילה יפנה ויסיר את הכללך שבתוכו, שהוא הרע שבתוכו;

הגמרא אומרת שמי שרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים בשלמות, עליו להתפנות תחילה, ליטול את ידיו ולהניח תפילין; בנוסח המובא כאן נזכרת גם ציצית. בעבודה הפנימית, "להתפנות" פירושו להסיר תחילה את הרע שבתוכו.

ואח"כ יקבל עליו עומ"ש בפריסו דטלית של מצוה שהוא ענין שום תשים עליך מלך¹²⁸ דהיינו בחי' מלכותו ית'

ואחר כך יקבל עליו עול מלכות שמים בפריסת טלית של מצווה, שהיא עניין "שום תשים עליך מלך", כלומר בחינת מלכותו יתברך,

לאחר מכן מקבלים את עול מלכות שמים בפריסת הטלית על האדם, שהיא בבחינת "שום תשים עליך מלך" — המשכת מלכותו של ה' על האדם.

שהיא מלכות כל עולמים¹²⁹ ימשיך על נפשו בפריסו דטלית וכן עד"ז הוא קיום כל המצות להמשיך על נפשו אור וחיות מבחי' מלכותו יתברך.

שהיא "מלכות כל עולמים" — ימשיך אותה על נפשו בפריסת הטלית. וכך גם קיום כל המצוות: להמשיך על נפשו אור וחיות מבחינת מלכותו יתברך.

מלכותו של ה' היא "מלכות כל עולמים", ופריסת הטלית ממשיכה אותה על הנפש. כך גם כל מצווה: היא ממשיכה על הנפש אור וחיות ממלכותו יתברך.

18 וכן הוא בענין לימוד התורה דמתניתא מלכתא¹³⁰ בחי' מלכותו ית' ובחי' דברי אשר שמתי בפוך¹³¹ וגוי ואשים דברי בפוך¹³² וגוי ועי"ז ממשיך בחי' מלכותו ית' בנפשו ממש.

כך גם בלימוד התורה, שהרי "מתניתא מלכתא" — המשנה היא המלכה — והיא בחינת מלכותו יתברך, וכן בחינת "ודברי אשר שמתי בפוך" וגוי ו"ואשים דברי בפוך" וגוי. באמצעות זאת הוא ממשיך את בחינת מלכותו יתברך ממש אל תוך נפשו.

לימוד התורה פועל באותו אופן. הביטוי שבגמרא "מתניתא מלכתא" קושר את המשנה, התורה שבעל פה, עם מלכות — ריבונותו של ה'; והפסוקים "ודברי אשר שמתי בפוך" מלמדים שבלימוד, דברי ה' עצמם נמצאים בפיו של האדם, וכך הוא ממשיך את מלכותו אל תוך נפשו ממש.

וזהו ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף¹³³ שבכדי לבא לבחי' ים סוף דהיינו קבלת עומ"ש צריך תחלה להסב דרך המדבר

וזהו [פירוש] "ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף": כדי להגיע לבחינת ים סוף, שהיא קבלת עול מלכות שמים, צריך תחילה ללכת בדרך עקיפה, דרך המדבר,

כעת מתבאר סופו של הפסוק. כדי להגיע לים סוף, לקבלת עול מלכות שמים, צריך תחילה ללכת "דרך המדבר".

שהוא בחי' יפנה הנ"ל דהיינו לשום מרירות תמיד בנפשו על חטאותיו אשר עשה ואף שכבר עשה תשובה עליהם

שהיא בחינת "יפנה" שהזכרה לעיל: כלומר, להכניס תמיד מרירות בנפשו על החטאים שעשה, אף שכבר עשה עליהם תשובה,

המדבר הוא בחינת "יפנה" שבדברי חז"ל שהובאו לעיל: להכניס מרירות תמיד בנפשו על החטאים שעשה, גם לאחר שעשה עליהם תשובה.

וכמ"ש וחטאתי נגדי תמיד¹³⁴ או אפי' לא חטא כלל מ"מ ישים לנגד עיניו תמיד להיות ממארי דחושבנא על מחשבה דבור מעשה אשר לא לה' המה בהבל בא ובחשך ילך¹³⁵

כמו שכתוב: "וחטאתי נגדי תמיד". או שאפילו לא חטא כלל, בכל זאת ישים תמיד לנגד עיניו להיות מבעלי החשבון, ולערוך חשבון נפש על מחשבה, דיבור ומעשה שאינם לה' — "בהבל בא ובחושך ילך".

כדברי דוד: "וחטאתי נגדי תמיד". גם מי שלא חטא צריך להיות תמיד מ"בעלי החשבון", ולבחון כל מחשבה, דיבור ומעשה שאינם לה', שעליהם נאמר: "בהבל בא ובחושך ילך".

ואח"כ יכול לקבל עליו עומ"ש בחי' ים סוף הנ"ל בעסק התורה והמצות וכיון שמקבל עליו עול תורה מעבירין מעליו עול ד"א¹³⁶

לאחר מכן הוא יכול לקבל עליו עול מלכות שמים, בחינת ים סוף שהזכרה לעיל, בעיסוק בתורה ובמצוות. וכיון שהוא מקבל עליו עול תורה, מעבירים ממנו עול דרך ארץ,

לאחר מכן אפשר לקבל עול מלכות שמים, בחינת ים סוף, באמצעות העיסוק בתורה ובמצוות. כפי שמלמדת המשנה, מי שמקבל עליו עול תורה משתחרר מעול דרך ארץ.

שהוא שעבוד לנה"ב ויעלה ויבא ויגיע מזה לבחי' שמחה אמיתית ודבקות בה' אחד בבחינת בטול אליו ית' להתייחד באחדות ה' ממש

שהוא שעבוד לנפש הבהמית; ומתוך כך הוא יתעלה ויגיע לבחינת שמחה אמיתית ודבקות בה' אחד, מתוך ביטול אליו יתברך, כדי להתייחד באחדות ה' ממש,

עול דרך ארץ הוא שעבוד לנפש הבהמית. כשהאדם משתחרר ממנו, הוא מתעלה לשמחה אמיתית ולדבקות בה' אחד, כשהוא בטל לפניו ומתייחד באחדותו ממש.

שהיא בחינת ארץ כנען מלשון הכנעה וביטול בה' אחד והיא מעלה ומדרגה יותר מעולה מבחי' ארץ פלשתים הנ"ל:

שהיא בחינת ארץ כנען, מלשון הכנעה וביטול לפני ה' אחד; והיא מעלה ומדרגה יותר מבחינת ארץ פלשתים שהזכרה לעיל.

זוהי ארץ כנען, מלשון הכנעה: ביטול לפני ה' אחד. זו מדרגה גבוהה יותר מארץ פלשתים, המסמלת את השמחה חסרת הרסן שתוארה לעיל.

בעבודה

השמחה בה' צריכה לבוא באמצעות עבודה, ולא מיד. תחילה בא ה"מדבר": קובעים זמן, בחצות הלילה, למרירות על החטאים ועל הגלות, ונעשים "בעלי חשבון" תמידיים על כל מחשבה, דיבור ומעשה שלא היו לשם שמים, גם לאחר התשובה. אחר כך מקבלים את עול מלכות שמים בלימוד התורה ובקיום המצוות, ומקדימים יראה לאהבה. בחיי היום-יום מתפרנסים ביושר, הרחק משקר ומגניבה; דוחים את תאוות הגוף; ונותנים צדקה מכסף שהושג ביושר. כל אחד מאלה הוא שיעור של מסירות נפש, שמעלה את הניצוצות ומוליך לשמחה אמיתית.

שאלות לשיחה

1. מדוע הזרע צריך להירקב לפני שהוא צומח, ומה בעבודת האדם מקביל לריקבון הזה?
2. כיצד האומות יכולות לקבל חיות ממדרגה נעלית יותר מזו שממנה הקדושה מקבלת את השפע, ומדוע האור הזה נסתר מהן?
3. מדוע אור שבוקע מתוך החושך מביא שמחה גדולה יותר מאור שמתגלה בדרך מסודרת?
4. מה ההבדל בין "פלשתים" שבקדושה ל"פלשתים" שבקליפה, ומדוע הגעה מיידית לשמחה היא "קרובה" לנפילה?
5. כיצד מרירות על החטא וקבלת עול מלכות שמים מוליכות לשמחה אמיתית, ולא מרחיקות ממנה?

הערות

פסוקה 1

1 ויהי בשלח פרעה

קה"ת מציינת שמאמר זה נרשם בידי אדמו"ר האמצעי ונדפס ב"Sefer HaMaamarim 5562 (1801-02), בצירוף ביאור עליו, שהובא במלואו בכרך השני, וכן קיצורים.

הערות קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ב ע"קמה. ביאור נדפס שם ע"ק. שם בכרך ב' ע' תרפג הביאור בשלימות. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. בארוכה באוה"ת בשלח ע' שנג. המאמר עם הגהות בכרך ז' ע' ב'תרנא. קיצורים בסוף סה"מ תקס"ב ח"א ע' רצב. סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' קטז ביאור על מאמר זה. מיוסד על הביאור דסה"מ תקס"ב הנ"ל. וד"ה ופרעה הקריב בסה"מ תרל"ג חלק א' ע' כה מיוסד על ביאור מאמר זה דתקס"ב. פלח הרמון שמות ע' קיח. חלק מהמאמר מובא באוה"ת פ' ואתחנן ע' ריב. ראה ד"ה ויהי בשלח בסה"מ תרכ"ז ע' קטז. ד"ה זה נזכר בלקו"ת נשא כו, ב. ואתחנן יא, ד. שבת שובה סה, ב.

2

כאשר פרעה שילח את העם, ה' לא הוביל אותם דרך ארץ פלשתים, אף שהייתה קרובה, כדי שלא יראו מלחמה וישובו למצרים. זהו הפסוק הפותח את המאמר; שני חלקיו מוסברים בפסקאות 13 ו־14-18.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

וְיִהְיֶה בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־יִנָּחֵם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פְּנִי־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt'
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 בגלות מצרים

בכתבי יד 1064, 1118 ו־1824 מופיע הנוסח "בימי הגלות". בכתב יד 1034 נוספו בשוליים המילים "בעת", אולי בכתב ידו של הצמח צדק.

הערות קה"ת

בבוך 1064, 1118, 1824: בימי הגלות. בבוך 1034 נוסף בגליון תי': בזמן [ואולי תי' זו בגוכי"ק הצ"צ].

4

4 וזרעתיה לי בארץ

הבטחת ה' להשיב את עמו: "וזרעתיה לי בארץ". אדמו"ר הזקן מפרש זאת על עם ישראל בגלות, שנזרע כדי לצמוח.

Hosea 2:25 הושע ב':כ"ה

וְזִרְעֶתִיהָ לִי בְּאֶרֶץ וְרַחֲמֵי אֶת־לֹא רַחֲמָה וְאַמְרָתִי לֹלֵא־עַמִּי עַמִּי־אַתָּה וְהוּא יֹאמַר אֱלֹקִי:

And I will sow her unto Me in the land; And I will have compassion upon her that had not obtained compassion; And I will say to them that were not My people: 'Thou art My people'; And they shall say: 'Thou art my G-d'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

הושע ב, כה. ראה גם לקמן קיז, ב ובאוה"ת ג"ך כרך א' ע' תכט רשימות ע"פ זה. ושם סעי' ב שלפרש"י מבואר דהזריעה היא בזמן הגלות, ומהרש"א בפסחים כ' י' משמעות מהגמרא דהזריעה היא בא"י לע"ל. בלקו"ת נשא כז, ב. ואתחנן יא, ד מציין לכאן.

5 זורע כור

רבי אלעזר מלמד שה' הגלה את ישראל בין האומות רק כדי שיתווספו עליהם גרים, ומביא ראיה מפסוק זה: האם אדם זורע סאה אלא כדי להכניס כורים רבים? אדמו"ר הזקן מצטט את המאמר כך: "זורע כור... מוציא כורים רבים"; בהערות קה"ת מובא נוסח הגמרא.

Pesachim 87b:14 פסחים פ"ז ב:י"ד

וְאָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר: לֹא הִגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְבִין הָאוֹמוֹת אֲלָא כְּדִי שִׁיתוּסְפוּ עֲלֵיהֶם גָּרִים, שְׁנֵאמַר: "וְזִרְעֶתִיהָ לִי בְּאֶרֶץ". כְּלוּם אָדָם זֹרֵעַ סָאָה אֲלָא לְהַכְנִיס כְּמָה כּוּרִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

וכ"ה בסה"מ תרכ"ז ס"ע קט. ובתו"ח כאן ובאוה"ת ואתחנן ע' רסג "קב". ובגמרא פסחים פז, ב. ובאוה"ת בשלח ע' שנג: "סאה". ראה קובץ יו"ד שבט ע' פג. לקו"ש ח"ד ע' 1269. לקו"ש חל"ו ע' 82. סה"ש תש"נ כרך א' ע' 275.

6

6 מוציא כמה כורים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערות קה"ת

בגמרא הגי' "להכניס".

7

7 קדש ישראל לה' ראשית תבואתה

"קודש ישראל לה', ראשית תבואתו". אדמו"ר הזקן מדגיש שהמילה פירושה "תבואתו": ישראל הם יכולו של ה', שנזרע כדי להניב פירות.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כְּלֵי־אֲכָלֶיהָ יֹאשְׁמוּ רָעָה תִּבְאֵהָ אֲלֵיהֶם נֶאֱמָרִי

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

ירמ"י ב, ג. באוה"ת כאן ע' ב'תרנא הגי' ארוכה.

8

8 וימלא כבוד ה' את כל הארץ

שבועת ה' שכבודו ימלא את כל הארץ. הפסוק מציין את מטרת הזריעה: גילוי אלקות בעולם כולו.

Numbers 14:21 במדבר י"ד:כ"א

וְאֹלָם חַיִּי־אֲנִי וְיִמְלֵא כְבוֹד־ה' אֶת־כָּל־הָאָרֶץ:

But in very deed, as I live—and all the earth shall be filled—with the glory of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

במדבר יד, כא.

9

9 ונגלה כבוד ה'

"ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחדיו". יחד עם הפסוק הקודם, הוא מתאר את ריבוי הגילוי שה' חפץ בו.

Isaiah 40:5 ישעיהו מ':ה'

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

”וכן פי בוח”א ויצא דקנ”ג ע”ב ודקנ”ה ע”ב ור”פ וארא דכ”ב ע”א” — אוה”ת פ’ בשלח ע’ שנו.

14 וצבא השמים לך משתחוים

מתוך תפילת הלויים: ”ואתה מחיה את כולם, וצבא השמים לך משתחוים”. אדמו”ר הזקן מסביר שהשתחויותם היא ביטול בפני האור האלוקי שהם תופסים.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אַתְּהָא הוּא ה' לְבִדְךָ אַתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָא הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּלֶם וְצָבֵא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

נחמיה ט, ו.

15 כי עין בעין יראו

השומרים שרים: ”כי עין בעין יראו בשוב ה’ ציון”. הפסוק מתאר את הגילוי הגלוי לעתיד לבוא, שיהיה תואם לגילוי שלמעלה.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ”ב:ח

קול צִפְיָה נִשְׁאָר קול יִחְדּוּ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

ישעיה נב, ח.

16 ובאו במערות צורים

ביום ה’ ייכנסו בני האדם למערות הסלעים ולמחילות העפר מפחדו. אדמו”ר הזקן מביא זאת כתיאור של הביטול שהגילוי העתידי יחולל למטה.

Isaiah 2:19 ישעיהו ב:י”ט

וּבָאוּ בַּמְעָרוֹת צֻרִים וּבְמַחְלוֹת עֵפֶר מִפְּנֵי פֶחַד ה' וּמִהֲדָר גָּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֵרֹץ הָאָרֶץ:

And men shall go into the caves of the rocks, And into the holes of the earth, From before the terror of the L-RD, And from the glory of His majesty, When He ariseth to shake mightily the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

ישעיה ב, יט.

17 ואנכי נטעתך שורק . . זמורה של גפן

”ואנכי נטעתך שורק כולו זרע אמת”. אור התורה, כפי שהובא על ידי קה”ת, מציין שרש”י מפרש שורק כזמורת גפן; אדמו”ר הזקן מוסיף שהיא ניטעת כדי להצמיח גפן שלמה.

Jeremiah 2:21 ירמיהו ב:כ”א

וְאֲנֹכִי נִטְעִיתִיךָ שׁוֹרֵק כְּלֵא זֶרַע אֱמֶת וְאִיךָ נִהְפַּכְתָּ לִי סוּרִי הַגֶּפֶן נִכְרִיָּה: Yet I had planted thee a noble vine, Wholly a right seed; How then art thou turned into the degenerate plant Of a strange

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken .it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

ישעיה מ, ה.

10 מן העולם ועד העולם

על שנות עבודתו של יעקב עבור רחל ולאח, מפרש הזהר את ”מן העולם ועד העולם” כשני עולמות: העולם הנסתר שלמעלה (היובל) והעולם הגלוי (השמיטה). אור התורה, המצוטט בהערת קה”ת, מביא זאת כאן ביחס לעולמות הנסתרים והגלויים.

Zohar, Vayetzei 15:127-17:137 ספר הזהר, ויצא ט”ו:קכ”ו-י”ז:קל”ז

So when Jacob had served the first seven years, a voice went forth and said: O Jacob, it is written: “from one world to the other world” (Ps. 106, 48). The one world is the upper world, which is veiled, the category of the Jubilee Year. From thence is the starting point; for those which are veiled and undisclosed are from the category of the Jubilee Year.’ Hence they were hidden from Jacob, who thus mistakenly thought that his own seven years were from the Sabbatical ... septennate. Their inwardness was

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

11 ברוך ה’ אלהי ישראל מן העולם ועד העולם

הזהר אומר שבכל מקום יש שני עולמות, אחד גלוי ואחד נסתר, ושאלו מברכים את הקב”ה בשניהם, כפי שנאמר: ”ברוך ה’ אלקי ישראל מן העולם ועד העולם”. אור התורה, כפי שהובא על ידי קה”ת, מצטט כאן את הדברים.

Zohar, Vayetzei 24:244-25:254 ספר הזהר, ויצא כ”ד:רמ”ד-כ”ה:רנ”ד

and when we offer blessings to G-d we invariably associate Him with the two worlds in such words as: “Blessed be the L-rd, the G-d of Israel, from one world even unto the other world” (Ps. 106, 48). It is for this reason that the upper world is named Hu (He), whereas the lower world is named Attah (Thou), because it is blessed from the upper world through the Righteous One. Thus Scripture says: “Blessed be the L-rd out of Zion, who dwelleth in Jerusalem, etc.” (Ps. 135, ... 21): assuredly

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

12 מן העולם ועד העולם

בתחילת פרשת וארא אומר הזהר שגם היובל וגם השמיטה נקראים ”עולם”, כמו בביטוי ”מן העולם ועד העולם”. זהו הקטע השלישי מן הזהר שאור התורה, כפי שהובא על ידי קה”ת, מביא כמקור לפירוש זה.

Zohar, Vaera 1:1-8 ספר הזהר, וארא א:א-ח

This ‘Ad (lit. unto) is “the desire of the everlasting hills” (Gen. 49, 26), to wit, the two transcendent “Mothers”, the year of Jubilee1Binah. and the year of Remission1Malkuth. (cf. Zohar, Gen. 247b)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

13 מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא

שם מציין הצמח צדק שהזהר מפרש זאת באותו אופן, בִּי־Vayetzei (1:153b and 2:22a) ובתחילת Va'eira (2:158b).

הערת קה”ת

?vine unto Me

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיי ב, כא. ראה פ"י הפסוק באוה"ת בשלח ע"י שנה "ופרש"י זמורה של גפן". שורק "בחי' הודאה". וראה גם אוה"ת נ"ך כרך א ע"י שכה. בלקו"ת ש"ש סה, ב מציינ' לכאן.

18 ואמרו רז"ל

רבי אלעזר מלמד שה' הגלה את ישראל בין האומות רק כדי שיתווספו עליהם גרים, ומביא ראיה מפסוק זה: האם אדם זורע סאה אלא כדי להכניס כורים רבים? אדמו"ר הזקן מצטט את המאמר כך: "זורע כור... מוציא כורים רבים"; בהערת קה"ת מובא נוסח הגמרא.

Pesachim 87b פסחים פ"ז ב

הערת קה"ת

פסחים פז, ב.

19 וכמאמר רז"ל ע"פ והנה גפן לפני

המדרש דורש את חלומו של שר המשקים: "והנה גפן לפני" — זו ישראל, כפי שנאמר: "גפן ממצרים תסיע". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שישראל נמשלו לגפן, הצומחת מזמורה שניטעה.

Bereshit Rabbah 88:5 בראשית רבה פ"ח ה'

הערת קה"ת

ב"ר פח, ה.

20 והנה גפן לפני

שר המשקים של פרעה מספר ליוסף את חלומו: "והנה גפן לפני". חז"ל דורשים שהגפן רומזת לישראל.

Genesis 40:9 בראשית מ"ט:

וְיֹסֵף שַׂר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלֹמֹוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלֹּמִי וְהִנֵּה־גִפֶּן לִפְנֵי: And the chief butler told his dream to Joseph, and said to him: 'In my dream, behold, a vine was before me

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 שו"ה לי — זורע

בכתב היד הזה כתוב "אדם זורע", במקום "הזורע" שבדפוס.

הערת קה"ת

בב"ב 1824: אדם זורע.

22 ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

הברכה החותמת את הספר הרביעי בתהילים. אדמו"ר הזקן מפרש את "ברוך" כהמשכה של תוספת, את "מן העולם ועד העולם" — מן העולם הנסתר אל העולם הגלוי, ואת "אלקי ישראל" — ללמד שהדבר בא באמצעות ישראל.

Psalms 106:48 תהילים ק"ז מ"ח

בְּרוּךְ־הו' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וְאָמֵן כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּ קוֹה:

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting even to everlasting, and let all the people say: 'Amen.' Hallelujah

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, מח.

פסקה 3

23 שקליפה קדמה לפרי

קה"ת מפנה לדיוני הצמח צדק על "הקליפה קודמת לפרי" באור התורה על בראשית ובהנהותיו למאמר זה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת להאריז"ל ס"פ וישלח. אוה"ת בראשית ה, א. ובאוה"ת כאן ע' ב'תרנג.

24 ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום

רשימת המלכים שמלכו באדום לפני שמלך מלך כלשהו על ישראל. בקבלה, המלכים האלה שמלכו ו"מתו" הם האורות של תוהו שנשברו; אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק כדי להמחיש ש"הקליפה קודמת לפרי".

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמֶּלֶכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

25 הערת קה"ת מפנה לI Chronicles 1:43 למילים האלה.

I Chronicles 1:43 דברי הימים א א':מ"ג

וְאֵלֶּה הַמֶּלֶכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵת בְּרָעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה:

Now these are the kings that reigned in the land of Edom, before their reigned any king over the children of Israel: Bela the son of Beor; and the name of his city was Dinhabah

Miqrā according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 ולא שהקליפה . . קדמה לפרי

כתב היד מוסיף: "ולכן נקרא עשו בנו הגדול ויעקב בנו הקטן"; והוא גורס: "לא שעשו עצמו, חלילה, נקרא בנו הגדול".

הערת קה"ת

בב"ב 1118: כ"י וכן עשו נקרא בנו הגדול ויעקב בנו הקטן. ולא עשו ממש נקי ח"ו בנו הגדול. באוה"ת בשלח ע"י שם נוסף: (צ"ל כי קדמה שמע שני ענינים האי קדימה בזמן ע"ד שהמשל קודם לנמשל והקש להחטים, הבי קדימה מעלה ע"ד מעלת הבכור שקדם בזמן אי"כ שרשו גבוה יותר ג"כ, וכידוע שעשו שרשו מעולם התהו שגבוה באמת מעולם התיקון . . ועל זה ולא שהקליפה ממש ח"ו גבוה מהפרי). ע"כ.

27 שנפלו שמה בשבירת הכלים

הצמח צדק כותב שמשמע מן הקטע הזה שכוח הצמיחה הגורם לזריעה לנכוס נמשך ממה שנפל בשבירת הכלים, בבחינת "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ואתחנן ע' רסג כ' שמכאן משמע שכה הצומח להצמיח הזריעה נמשך ממה שנפל בשב"כ בבחי' ומשם יפרד והי' לדי' ראשים ע"ש.

28 מבחי' עוה"ב וישראל

כתב היד גורס "למעלה מבחינת יעקב וישראל" במקום "למעלה מבחינת עולם הבא וישראל".

הערת קה"ת

בב"ב אד"ה 633 גי': מבחי' יעקב וישראל.

29 ואורייתא דנפקא מחכמה

הזוהר על משפטים: "התורה יוצאת מחכמה". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שמקורה של התורה הוא בחכמה, ואילו האור שנפל לקליפות בא ממקור גבוה עוד יותר.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א.

פסקה 4

30 ביאור הענין דתנן עשרה דורות

אור התורה מפנה לכאן ומסכם שאדמו"ר הזקן מסביר "שיש שתי מיני השפעות: אחת מבחינת ארך אפים ורב חסד, שהוא למעלה מהצמצום; והשנייה נמשכת מאור אין סוף דרך עשר הספירות, להתגלות בהתאם למידותיו... שהיא צמצום, מידה וגבול ביחס לארך אפים ורב חסד".

הערת קה"ת

באוה"ת מג"א ע' ער מציין לכאן שבקטע מבאר כ"ק אדה"ז "שיש שני מיני המשכות האי מבחי' ארך אפים ורב חסד שלמעלה מהצמצום, והבי' מה שנמשך מאו"ס ביה ע"י ע"ס להתגלות ע"פ מדותיו . . . שהיא בחי' צמצום ומדה וגבול לגבי ארך אפים ורב חסד". ע"ש.

31 עשרה דורות מאדם עד נח

קה"ת מפנה את הקורא לשם בהקשר של משנה זו.

הערת קה"ת

אבות ה', ב. ראה גם קונטרס ומעיין מאמר ח ואילך. בלקו"ש ח"ט ע' 71 הערה 5.

32 להודיע כמה ארך אפים לפניו

קה"ת מפנה לשם בעניין "להודיע כמה ארך אפים לפניו".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת כי תבוא ע' תתל"ו. בסה"מ תר"ן ע' שנ מציין לכאן.

33 עשרה דורות מאדם עד נח וכו' ועשרה דורות מנח עד אברהם כו'

להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין

המשנה: עשרה דורות מאדם עד נח ועשרה מנח עד אברהם, כדי להודיע כמה ארך אפים לפני ה', שכן כולם היו מכעיסים אותו. אדמו"ר הזקן מוצא כאן את המקור לכך שהחיות ניתנת גם למתנגדים אליו.

Pirkei Avot 5:2 משנה אבות ה':ב

עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם:

ten generations from Adam to Noah, in order to [There were] make known what long-suffering is His; for all those generations kept on provoking Him, until He brought upon them the waters of the flood. [There were] ten generations from Noah to Abraham, in order to make known what long-suffering is His; for all those generations kept on provoking Him, until Abraham, came and received the reward of all of them

Torot Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

34 שו"ה הדורות — עכו"ם

בקטע זה, מהמילים "הדורות" עד "עובדי עבודה זרה", נוסח כתב היד הוא

"האומות המכעיסים [אותו]".

הערת קה"ת

בבז"ב 1824: אומות המכעיסין.

35 ואתה מחי' את כולם

הלויים מצהירים שה' עשה את השמים, את הארץ ואת כל אשר בהם, "ואתה מחי' את כולם". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שגם האומות מקבלות ממנו את חיותן.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט"ו

אתה-הוא ה' לבדך אתה עשית את-השמים שמי השמים וכל-צבאם הארץ וכל-אשר עליה הימים וכל-אשר בהם ואתה מחי' את-כלם וצבא השמים לך משתחוים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

36 שו"ה את כולם

אחרי "את כולם" מוסיף כתב היד: "אף שאין להם תורה ומצוות".

הערת קה"ת

בבז"ב 1824 נוסף: אעפ"כ שאין להם תורה ומצוות.

37 וקרו לי' אלקא דאלקייא

רב אומר שהאומות "קוראים לו אלקי האלקים". אדמו"ר הזקן מצטט זאת: גם במקום שבו קדושתו מוסתרת, מכירים בו כמקור הנעלה מכל שאר הכוחות.

Menachot 110a:11-13 מנחות ק"א:י"א-י"ג

אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז', לו) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם אמר רבא האי לעולה למנחה עולה ומנחה מיבעי ליה אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם אמר רבי יצחק מאי דכתיב (ויקרא ו', יח) זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות ק', א.

פסקה 5

38 ולכן יש להם עושר וכבוד

קטע הפותח כאן במילים "ולכן יש להם עושר וכבוד" מצוטט שם.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' קכ.

39 שו"ה אלהי — שנפל בקליפות בשבירת הכלים

בציטוט הקטע הזה נוסף שם " (וזה ממקום גבוה)", ואין שם המילים "כפי שידוע ליודעי ח"ן".

הערת קה"ת

בסה"מ תרכ"ז שם נוסף: " (וזה ממקום גבוה)". ותי' "כידוע ליודעי ח"ן" ליתא שם.

40 וימנע מרשעים אורם

דברי ה' לאיוב: "יומן רשעים אורם יסתיר". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על האור האלוני שבתוך הקליפות, שאינו מאיר להן בגלוי.

Job 38:15 איוב ל"ח:ט"ו

וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם וְזָרוּעַ רִמָּה תִשָּׁבֵר:

But from the wicked their light is withholden, And the high arm is broken

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Chagigah 12a:5-6 חגיגה י"ב א:ה'-ו'

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲשֶׂה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְיוֹם רֵאשׁוֹן, וְאֵלוּ הֵן: שְׁמַיִם וָאָרֶץ, תְּהוֹ וְנִהוּ, אֹר וְחָשֶׁךְ, רוּחַ וּמַיִם, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה. שְׁמַיִם וָאָרֶץ — דְּכַתִּיב: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", תְּהוֹ וְנִהוּ — דְּכַתִּיב: "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְנִהוּ", אֹר וְחָשֶׁךְ, חָשֶׁךְ — דְּכַתִּיב: "וְחָשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם", אֹר — דְּכַתִּיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אוֹר", רוּחַ וּמַיִם — דְּכַתִּיב: "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה — דְּכַתִּיב: "וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

איוב לח, טו. וראה באוה"ת פי וישלח (כרך ה) תתפו, א דהיינו אור שנברא ביום ראשון שגנוו הקב"ה (חגיגה יב, א). וראה סה"מ תרכ"ט (הוצאה חדשה) ע' ס. תרל"ב ח"ב ע' תנח. באוה"ת נ"ך כרך א ע' יג מציין לכאן "בת"א . . ע"פ וימנע . . משמע שערך התיקון לגבי התהו כמו חכמה לגבי כתר הנק' ארך אפים כו' ע"ש". ראה גם אוה"ת בראשית כרך ג תצא, ב.

41 משא"כ בסטרא דקדושה

בכתבי היד האלה מופיעות המילים "אך לא כך הוא בעם ישראל" במקום "אך לא כך הוא בצד הקדושה".

הערת קה"ת

בבוב 1824, 633 הגי': משא"כ ישראל.

42 וכן התורה יש לה מדה

שם כותב הצמח צדק שנראה שהדברים הולכים בעקבות שיטת הגמרא בעירובין כא ע"א, ושיש חלק נסתר וחלק נגלה בתורה.

הערת קה"ת

באוה"ת בראשית כרך ד תקו, א דלכאורה זה כדעת הגמרא בעירובין כא, א. ע"ש שיש סתים וגילוי בתורה. עיין בהמשך תרס"ו בד"ה שובה ישראל ע' ה.

43 ארוכה מארץ מדה

"ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" נאמר על חכמתו של ה'. אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "מדה", עם מפיק, כ"המידה שלה": לתורה יש מידה, אף שהיא עצומה.

Job 11:9 איוב י"א:ט'

אֲרָכָה מֵאֶרֶץ מִדָּה וְרַחְבָּהּ מִנֵּיִים:

The measure thereof is longer than the earth, and broader than the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יא, ט.

44 ארוכה מארץ מדה

הגמרא מצטטת פסוק זה וממשיכה לקבוע שמידתה של התורה גדולה פי כמה וכמה ממידת העולם. קה"ת מציין, על פי אור התורה וספר המאמרים

תרכ"ט, שהביטוי "יש לה מידה" בא בהמשך לקטע זה.

Eruvin 21a:14-15 עירובין כ"א א:י"ד-ט"ו

אָמְרוּ דָּוִד וְלֹא פִּירְשׁוּ, דְּכַתִּיב: "לְכָל תַּכְלָה רְאִיתִי קֶזַר רַחֲבָה מְצֻנָּה מְאֹד". אָמְרוּ אִיּוֹב וְלֹא פִּירְשׁוּ, דְּכַתִּיב: "אֲרוּכָה מֵאֶרֶץ מִדָּה וְרַחְבָּהּ מִנִּי יָם". אָמְרוּ יְחִזְקֵאל וְלֹא פִּירְשׁוּ, דְּכַתִּיב: "וַיִּפְרֹשׁ אוֹתָהּ לְפָנַי וְהָיָה כְּתוּכָה פָּנִים וְאַחֲזֹר וְכְתוּב אֲלֵיהָ קִינִים וְהָיָה וְהָיָה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

45 שיש לה מדה

שם מוסבר שהדברים הולכים בעקבות מאמר חז"ל בעירובין כא ע"א.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תרכ"ט הנ"ל ע' סב שזהו ע"פ מארז"ל בעירובין כא, א ע"ש.

46 שו"ה בחינת — וכן

בכתב היד הזה מופיעה המילה "ולכן" במקום "כך גם" לפני המילים "לתורה יש מידה".

הערת קה"ת

בבוב 1824: ולכן.

47 אם בחקתי תלכו

"אם בחוקתי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שבתחום הקדושה השפע נמשך לפי מידת התורה.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג'

אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כו, ג.

48 שו"ה כ"א — אמר נבל בלבו אין אלקים

"אמר נבל בלבו: אין אלקים". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להסביר את החשכה הכפולה, המאפשרת לקליפות להכחיש את ה'.

Psalms 14:1 תהילים י"ד:א'

לְמַנְצָה לְדָוִד אָמַר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹקִים הַשְׁחִיתוּ הַתְּעִיבוּ עֲלֵילָה אֵין עֲשֵׂה־טוֹב:

For the Leader. [A Psalm] of David. The fool hath said in his heart: 'There is no G-d'; they have dealt corruptly, they have done abominably; there is none that doeth good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יד, א. ליתא בבוב 1824.

49

קהלת אומר שבקבר "אין מעשה וחשבון ודעת". דברי אדמו"ר הזקן, "לא לפי חשבון, מעשה ודעת", מהדהדים את לשון הפסוק; ספריא מקשרת את הקטע לפסוק זה.

Ecclesiastes 9:10 קהלת ט':י'

כָּל אֲשֶׁר תַּמְצֵא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבוֹן וְדַעַת וְחִקְמָה בְּשָׂאֹל אֲשֶׁר אֶתָּה הֵלֶךְ שָׁמָּה:

Whatsoever thy hand attaineth to do by thy strength, that do; for there is no work, nor device, nor knowledge, nor wisdom, in the grave, whither thou goest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בבון 1824, 633 נוסף: בעי שרים.

56 ואת רוח הטומאה

ה' מבטיח שביום ההוא יסיר את רוח הטומאה מן הארץ. רק אז יתגלה האור הגנוז בקליפות.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

והיה ביום ההוא נאם ה' צבאות אֶכְרִית אֶת־שְׁמוֹת הָעִצְבִּים מִן־הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וגם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֶעְבִּיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יג, ב.

57 כי עין בעין יראו

"כי עין בעין יראו בשב"ח ה' ציון". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בהקשר של ההתגלות הגלויה שתהיה לעתיד לבוא.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'

קול צִפִּיָּה נִשְׁאָו קוֹל יִחְדּוּ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 8

58 גלו לבבל

באותו כתב יד כתוב "גלו לאדום" במקום "גלו לבבל".

הערת קה"ת

בבון 1825: גלו לאדום.

59 גלו לבבל שכינה עמהם

רבי שמעון בר יוחאי: בכל מקום שישאל גלו אליו, השכינה הייתה עמהם; הם גלו למצרים ולבבל, והשכינה הייתה עמהם. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך שהניצוץ האלוקי שבכל נשמה שותף לגלות.

Megillah 29a:4 מגילה כ"ט א:ד'

תנאי, רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מקום שגלו — שכינה עמהן. גלו למצרים — שכינה עמהן, שנאמר: "הנגלה נגליתי לבית אביהם בהיותם במצרים וגו'". גלו לבבל — שכינה עמהן, שנאמר: "למענכם שלחתי בבלה". ואף כשהיו עתידין ליגאל — שכינה עמהן, שנאמר: "ושב ה' אלקיך את שבוניה". "והשיב" לא נאמר, אלא "ושב". מלמד שהקדוש ברוך הוא שם עמהן מבין הגליות.

It was taught: R. Shimon b. Yohai said: Come and see how beloved are Israel to G-d—... every place to which they were exiled the Shekhinah (G-d's Divine Presence) went with them. They were exiled to Egypt and the Shekhinah was with them, as it says, "Did I reveal myself to the house of your father when they were in Egypt" (II Samuel 2:27). They were exiled to Babylon, and the Shekhinah was with them, as it says, "For your sake I was sent to Babylon" (Isaiah 43:14). ... And when

פסקה 6

50 יעקב הקטן

רבקה מליבישה את "יעקב, בנה הצעיר (קטן)" בבגדיו של עשו. אדמו"ר הזקן מפרש את "קטן" כקטנות — צמצום האלוקות למידה; הוא חוזר לפסוק בפסקה 9.

Genesis 27:15 בראשית כ"ז:ט"ו

וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּכִית וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן:

And Rebekah took the choicest garments of Esau her elder son, which were with her in the house, and put them upon Jacob her younger son.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ולכן נקי יעקב הקטן

בהפניה זו קה"ת מציין שיעקב נקרא "הקטן"; אותו עמוד מצוין לעיל גם בעניין "הקליפה קודמת לפרי".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית ה, א.

פסקה 7

52 הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך

בחנוכת בית המקדש אומר שלמה: "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך". אדמו"ר הזקן מפרש שהדברים אמורים על האור האור שלפני הצמצום, ששום כלי אינו יכול לקבלו באופן גלוי.

I Kings 8:27 מלכים א ח:כ"ז

כִּי הָאֲמָנָם יֹשֵׁב אֲלֵקִים עַל־הָאָרֶץ הֲנָה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ אִם כִּי־הִפֵּיתָ הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי:

But will G-d in very truth dwell on the earth? behold, heaven and the heaven of heavens cannot contain Thee; how much less this house that I have builded!

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים א ח, כז.

53 שו"ה נאמר — פי אפילו

בכתב היד הזה כתוב "פירוש: להיות אפילו..." במקום "פירוש: אפילו..." שבנוסח המודפס.

הערת קה"ת

בבון 1824: פי להיות אפי'.

54 ואלה המלכים

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום". כאן המלכים מסמלים את החיות שמגיעה מלמעלה מהצמצום בדרך של נפילה.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 ממדרגה למדרגה להתלבש

בכתבי היד האלה נוספות המילים "בשבעים שרים" אחרי "ממדרגה למדרגה להתלבש".

הערת קה"ת

מגילה כט, א. בבוך אדה"ז הנ"ל נוסף: "פי" כשישראל גולים למקום האומות ומקבלים השפע מהם" הנה ניצרוץ.

60 ממשלת קליפת נוגה

באותו כתב יד כתוב "ממשלת השר" במקום "ממשלת קליפת נוגה".

בבוך אדה"ז הנ"ל הגי': ממשל השר ההוא.

61 אין לך עשב

המאמר מובא שם בהרחבה רבה יותר: בתפילה מתבוננים ש"אין לך כל עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה" — הכוחות השמימיים המחיים את כל העולם הזה, והם עצמם מקבלים מן שבעים השרים. בהערת קה"ת שם מובא המקור: בראשית רבה 10:6.

נסמן לעיל ח, ד.

62 אין לך כל עשב

רבי שמעון: אין עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו: "גדל!" אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שדברי הפרנסה של האדם יונקים מכוחות שלמעלה, ולכן אפשר להעלות את הניצוצות שבהם; בהוצאת קה"ת מצוין המקור בתורה אור, ח ע"ד.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

63 שאינן יכולין לעלות כו' כמ"ש במ"א

תניא מחלק את הקליפות לשתי דרגות ומסביר שמן הדרגה הנמוכה, שלוש הקליפות הטמאות לגמרי, נובעים החיים והקיום של כל המאכלים האסורים ושל כל מעשה, דיבור ומחשבה מ-365 האיסורים.

ראה תניא פרק ו.

64 וידעו מצרים כי אני ה'

לפני קריעת ים סוף אומר ה': "וידעו מצרים כי אני ה'". אדמו"ר הזקן מצטט זאת בהקשר של הפיכת החושך לאור, כאשר החיות החבויה בקליפה של

מצרים מתעלה.

Exodus 14:18 שמות י"ד:י"ח

וידעו מצרים כי אני ה' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו:

And the Egyptians shall know that I am the L-RD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שמות יד, יח.

פסקה 9

65 אור זרוע

"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". אדמו"ר הזקן מדבר על אור שנורע באדמה כדי שיצמח, ובהמשך על השמחה שהוא מביא.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 כיתרון אור הבא מן החשך

קהלת ראה שהחכמה יתרה על הסכלות "כיתרון האור מן החושך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כיתרון האור שבא מתוך החושך.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':יג

וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 ותקח רבקה את בגדי עשו

רבקה לקחה את בגדי החמודות של עשו, בנה הגדול, והלבישה בהם את יעקב, בנה הצעיר. אדמו"ר הזקן מפרש את קטנותו של יעקב כצמצום אורו של ה', המתלבש בבגדיו של עשו — הדברים הגשמיים ששורשם בתוהו.

Genesis 27:15 בראשית כ"ז:ט"ו

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן:

And Rebekah took the choicest garments of Esau her elder son, which were with her in the house, and put them upon Jacob her younger son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בראשית כז, טו.

פסקה 10

68 ממשלת קליפת נוגה

בכתב היד הזה כתוב "שהיו נתונים תחת שלטון השרים" במקום "תחת שלטונה של קליפת נוגה".

בבוך אדה"ז 633 הגי': הנתונים תחת ממשלת השרים.

69 בגדי עשו בנה הגדול

רבקה לקחה את "בגדי עשו, בנה הגדול". אדמו"ר הזקן מפרש את הבגדים

74 מה לי קטלא כולה

בהלכות תשלומי גנב, לגבי גנב שהכחיש בהמה גנובה ושמנה, אומרת הגמרא: "מה לי קטלו כולו, מה לי קטלו פלגא". אדמו"ר הזקן מיישם זאת: דחיית רצון היא מסירות נפש ממשית, גם אם חלקית.

Bava Kamma 65a:8-9 בבא קמא ס"ה א:ח"ט

התם נמי - משום דאמרין לקה: מה לי קטלה כולה, מה לי קטלה פלגא. כי קאמר רב - ביוקרא וזולא הוא דקאמר. היכי דמי? אילימא דמעיקרא שוין זוזא, ולבסוף שוין ארבעה זוזי - קרו כעין שגנב; לימא פלגא דרב אדרבה? דאמר רבה: האי מאן דגול חביתא דחמרא מחבריה, מעיקרא שוין זוזא ולבסוף שוין ארבעה זוזי, תברה או שתניה - משלם ארבע[ה]. איתבר ממילא - משלם זוזא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

בי"ק סה, א ושי"ג. ראה אוה"ת מטות ע' אערה.

75 צדקה תרומם גוי

"צדקה תרומם גוי". אדמו"ר הזקן מפרש את הרוממות כהעלאת ישראל לקרבה לעצמות ה'.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צדקה תרומם גוי וחסד לאמים חטאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד. נסמך לעיל א, ב.

76 וירם קרן לעמו

"וירם קרן לעמו... לבני ישראל עם קרובו". אדמו"ר הזקן מסביר זאת כקרבה לעצמות ה', למעלה מהאור המקיף על העולמות.

Psalms 148:14 תהילים קמ"ח:י"ד

וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרבו הלויהקה:

And He hath lifted up a horn for His people, A praise for all His saints, Even for the children of Israel, a people near unto Him. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יד.

77 הודו על ארץ ושמים

"הודו על ארץ ושמים", הפסוק שלפני "וירם קרן לעמו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאור המקיף, שהוא רק הארה של ה'.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יהללו את שם ה' כיינשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 אדלעיל — והוא בחי' סוכ"ע

בציטוט הקטע הזה מוסיף המאמר ההוא: "(על ארץ ושמים: 'על' הוא האור המקיף את כל העולמות)".

הערת קה"ת

בד"ה זאת חנוכה המזבח תר"מ ס"כ נוסף: (על ארץ ושמים, על היינו סוכ"ע). ע' באוה"ת בראשית שא, ב.

כדברים גשמיים ששורשם בתוהו, שקדם, ולכן עשו הוא "הגדולי".

Genesis 27:15 בראשית כ"ז:ט"ו

ותקח רבקה את־בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש את־עלב בנה הקטן:

And Rebekah took the choicest garments of Esau her elder son, which were with her in the house, and put them upon Jacob her younger son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 אם ישראל עושין תשובה נגאלין

רבי אליעזר: "אם ישראל עושים תשובה, הם נגאלים". אדמו"ר הזקן מסביר שתשובה היא העלאת הנשמה לשורשה, על ידי הפיכת התענוג הגשמי לעבודת ה'.

Sanhedrin 97b:14-15 סנהדרין צ"ז ב:י"ד-ט"ו

אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמאל אמר: דיו לאכל שיעמוד באכלו. כתנאי: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין. אמר לו רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאלין? אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגורתי קשות בהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב. תניא אידך: רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, שנאמר: "שובו ..."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין צו, ב.

71 אליך ה' נפשי אשא

"אליך ה' נפשי אשא". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להגדיר תשובה כהעלאת הנשמה לשורשה, כהתמסרות של האדם.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א

לדוד אליך ה' נפשי אשא:

of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

72 תחת אשר לא עבדת

הקללות באות "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהעבודה שהשתנתה צריכה להיות בשמחה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא־עבדת את־ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

73 בחי' מסירת הנפש

קה"ת מציין שגם במאמר ההוא בלקוטי תורה נאמר אותו רעיון: הכנעת הסטרא אחרא באמצעות לב נשבר ונדכה, ואירצון בתאוות גשמיות, "היא גם כן בחינת מסירות נפש, כי מה לי קטלא כולה" וכו' (46d).

הערת קה"ת

וכ"כ בלקו"ת פ' נצבים בד"ה כי קרוב אליך הדבר.

השחר, אז באים ונעשין מוחין אחרים גמורים חדשים, מה שלא היה כן בתפלה אחרת כנ"ל. וזה יובן היטב במ"ש בדרושי אחרים בענין מ"ן, שבכל תפלה ותפלה הם חדשים. ומשם תבין מה ענין רשימו הנשאר בהם תמיד. והנה כל דרוש זה נתבאר בענין כונת לילה, ובענין דרוש תפילין יתבאר...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 11

84 לב נשבר רוח נשברה

"זבחי אלקים רוח נשברה; לב נשבר ונדכה, אלקים, לא תבוז. אדמו"ר הזקן מפרש את הרוח הנשברה כשכירת הסטרא אחרא שכתוכו של האדם, בדומה לזרע שצריך להירקב לפני שהוא צומח.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:י"ט

זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוז:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 וישב אל ה' וירחמהו

"ישב אל ה' וירחמהו". כאן, מי ששב הוא גם מי שמרחם — על ניצוץ אלוקי הנתון בגלות בין הקליפות.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז

יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אליה וירחמהו ואליהם יכירנה לסלוח:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 תקנו תיקון חצות

בכתב היד הזה נוספו כאן המילים: "איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר?"

הערת קה"ת

בכרך אדה"ז 633 נוסף: איך נשיר את שיר ה' על אדמות נכר.

87 אין עומדין להתפלל

המשנה אומרת שאדם אינו עומד להתפלל אלא מתוך כוונת ראש; חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ואחר כך מתפללים, כדי לכוון את לבם לאביהם שבשמים. אדמו"ר הזקן מפרש את ה"ראש" כקדושתו של ה' הנתונה בגלות.

Berakhot 30b:14 ברכות ל"ב:יד

מתני' אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונת ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. אפילו המלך שואל בשלומי — לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו — לא יפסיק.

MISHNAH One must not stand up to say the Tefillah except in a serious frame of mind. The pious men of old used to wait an hour and then say the Tefillah, in order to direct their heart to their Father in Heaven. Even when a king greets him, he must not respond; and though a serpent be wound round his heel, he must not interrupt

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

79 במקום שבעלי תשובה עומדין

שם מובאת האמירה על תשובה ההופכת את המידות הרעות לעבודת ה' לבדו. הכנעת החושך והפיכתו לאור למטה יוצרות תענוג גדול למעלה — תענוג שיתגלה לעתיד לבוא, כאשר "את רוח הטומאה אעביר".

הערת קה"ת

נסמן לעיל כא, ג.

80 במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין

רבי אבהו: במקום שבו בעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להדגיש את העילוי הגדול יותר שנוצר מהפיכת החושך.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבעלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, וזהו "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לה: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עבירה, ונתרחק ממנו השתא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

81 בכל מאדך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מכנה את ההפיכה הזאת בחינת "בכל מאדך" — אהבה שלמעלה ממידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 ולכן בזמן שבהמ"ק היה קיים לא היו מאריכין כ"כ בתפלה כמו

עכשיו

הקטע מפרי עץ חיים שעליו מבוססת אמירה זו מצוטט שם.

הערת קה"ת

פע"ח ש"א פ"ו. מובא באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקסד.

83 ולכן בזמן שבהמ"ק היה קיים לא היו מאריכין כ"כ בתפלה כמו

עכשיו

תורת האריז"ל: כל התפילות נועדו לברר את הניצוצות של שבעת המלכים שמתו; לפני חורבן בית המקדש היה הייחוד העליון תמיד, וכמעט שלא היה צורך להתפלל, אך לאחר החורבן עלינו להתפלל מדי יום כדי להשיבו. קה"ת מצינים אותה כמקור לאמירה זו.

Pri Etz Chaim, Gate of Prayer 7:32 פרי עץ חיים, שער התפלה ז:ל"ב

והנה נתבאר היטב, איך הרשימו של המוחין הראשונים, הם נכנסין קודם תפלה של שחר באור הבוקר בזו"ן, כנ"ל שאין הרשימו מסתלק גם הוא אלא בלילה, שאז הוא זמן המיעוט שלהם האמיתי, אבל תיכף בהאיר היום, חוזר אותו הרשימו להכנס בשניהן. ואח"כ בתפלת

הערת קה"ת
ברכות ל, ב.

88 שיהא מיצר ודואג על בחי' ראש

שם שואל הצמח צדק: מאחר שמאמר זה מסביר שהכוחות החיצוניים מקבלים את חיותם מ"חסד רבי" שלמעלה מהצמצום, מקום שאין בו עניין של גלות, מהו כובד הראש? לפי הסברו שגם השפע הזה עובר דרך ז"א ומלכות — העודף הנשפע ליסוד, ומיסוד למלכות — כובד הראש הוא על ירידת המלכות כדי להשפיע לכוחות החיצוניים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת מארז"ל ע' יג ואילך. ובע' יח כ': וצ"ל מאחר שביאר [כאן בתר"א] שיניקת החיצונים שמקבלים מבחי' ורב חסד שלמעלה מהצמצום אי"כ שם אין שייך גלות ח"ו וא"כ מהו ענין כובד ראש, אבל לפי מה שנתבאר [באוה"ת שם] שגם משם נמשך ע"י ז"א ומלי' ר"ל שנמשך שפע המותרות זו ביסוד ומיסוד למלי', אתי שפיר ענין כובד ראש הוא על ירידת המלי' להשפיע לחיצונים, ע"ש.

89 שו"ה קודם — אבל לשאר

בכתב היד הזה נכתב "אבל אנחנו" במקום "אבל שאר האנשים".

הערת קה"ת

בבוכ 1824: אבל אנחנו.

90 תחת אשר לא עבדת

הקללות באות "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה". אדמו"ר הזקן מסביר שהעונש הוא מידה כנגד מידה על השמחה שאבדה עם חורבן בית המקדש.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב ללב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

פסוק 12

91 שאמרו רז"ל על ר"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוף מכות.

92 שו"ה רז"ל — כרך של רומי

בכתב היד הזה כתוב "גדולתה של רומי". בציטוט שההערה עצמה מביאה מן הטקסט כתוב "עיר רומי", במקום "עיר של עובדי כוכבים" שבנוסח שלנו.

הערת קה"ת

בבוכ 1824: גדלות רומי.

93 אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה

חבריו של רבי עקיבא שמעו את המולת רומי ובכו, אך הוא צחק: "אם כך קורה למי שעוברים על רצונו, קל וחומר למי שעושים את רצונו!" אדמו"ר הזקן מסביר את שני סוגי ההמשכה העומדים ביסוד דבריו.

Makkot 24b:1-2 מכות כ"ד ב:א-ב'

באש, ולא נבכה!? אמר להן: לכה אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כה, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים,

כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הפית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורפי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו "והיה הקרב יומת", ועקשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה!?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

94 אם צדקת מה תתן לו

אליהוא: "אם אתה צדיק, מה אתה נותן לו, או מה הוא מקבל מידך?" אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק ביחס לבחינה שלמעלה מהרצון, שבה המעשים אינם משפיעים על ההמשכה.

Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveiveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לה, ז.

95 ורבו פשעיך מה תעשה לו

הפסוק שלפניו: "אם תחטא, מה תפעל נגדו? אם רבים פשעיך, מה תעשה לו?" למעלה מהרצון, החטאים אינם מעכבים את ההמשכה.

Job 35:6 איוב ל"ה:ו

אם תחטא מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו:

If thou hast sinned, what doest thou against Him? And if thy transgressions be multiplied, what doest thou unto Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 ורצון אותיות צנור

קה"ת מציין מקור זה לדרשת האותיות, שלפיה רצון וצינור מורכבים מאותן אותיות.

הערת קה"ת

מקדש מלך לזח"ב קנו, א. מאו"א אות צ בסופו. ראה גם לקמן סט, ב ובמ"מ לשם. בענין צנור ורצון ראה בד"ה ה' יחתו מריבו תרפ"ט סעי' ט ע' 10 ואילך.

97 אם בחקתי תלכו

"אם תלכו בחקותיי... אתן את גשמיכם בעיתם". לאחר שקיים צינור של רצון, ההמשכה נעשית בהתאם לתנאי התורה.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג'

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם:

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 כחשיכה כאורה

"גם חושך לא יחשיך ממך... חושך כאור." אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק ביחס לבחינה שלמעלה מהרצון, שבה החושך והאור שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם חושך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

מביא זאת כפרי הגלות: הצר קירב את לבם לאביהם שבשמים.

Shemot Rabbah 21:5 שמות רבה כ"א:ה'

... אמר רבי אלעזר בן פדת: כיון שיצאו ישראל ממצרים, היו נושאים עיניהם והיו המצרים רודפים אחריהם, שנאמר (שם יד, י'): ופרעה הקריב (וגו'). נוסעים אינו אומר, אלא נוסע, כיון שיצא פרעה והמצריים לרדוף אחריהם, תלו עיניהם לשמים וראו שרן של מצרים פורח באויר, כיון שראו אותו נתייראו הרבה, שנאמר (שם שם, שם): וייראו מאד. ומהו והנה מצרים נוסע אחריהן? שרן של מצרים היה שמו מצרים, שאין הקדוש ברוך הוא מפיל אומה, עד שהוא מפיל שרן תחלה. וכן אתה מוצא בנבוכדנצר, שהפיל הקדוש ברוך הוא לשרו תחלה, שנאמר (דניאל ד, ...

That is what is written: "My dove in the cleft of the rock" (Song of Songs 2:14). It should have said "a dove in the cleft of the rock." Why did it say "my dove?" It is as Rabbi Yohanan said: The Holy One blessed be He said to Israel: "My dove." See what is written: "Ephraim is like a foolish dove, with no understanding" (Hosea 7:11). The Holy One blessed be He said: To Me they are like a foolish dove; every... thing that I decree for them, they do

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022

(CC-BY)

הערת קה"ת

שמור"ר כא, ה.

105 אז ישיר משה

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'". אדמו"ר הזקן אומר שכל שירת הים מיוסדת על רעיון זה, כפי שהתבאר במקום אחר.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א'

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' Havayah ויאמרו לה' Havayah כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 14

106 ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים

"ה' לא הוביל אותם בדרך של ארץ פלשתים, כי היא קרובה". כעת מסביר אדמו"ר הזקן את חלקו השני של הפסוק.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פון נחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 פלשתים לשון מבוי המפולש

קה"ת מפנה למקורות האלה לקריאת פלשתים במובן של "פתוח מצד לצד".

הערת קה"ת

99 וממשיכין שפע וחיות אלקי דרך צנור

קה"ת מפנה לשם בעניין הצינור.

הערת קה"ת

בענין הצינור ראה סידור ד"ה עשה לך חרבות צורים. ביאורו לאדה"א יט, ב ואילך. ביאורו להצ"צ כרך ב ע' תשה ואילך.

פסוק 13

100 ויהי בשלח פרעה את העם

"ויהי בשלח פרעה את העם". אדמו"ר הזקן מפרש את "בשלח" כשליחת ענפים ופירות בידי פרעה: העם, שבזכות גלותו העלה את הניצוצות שנפלו.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פון נחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 פרעה אמר לא ידעתי את ה'

תשובת פרעה למשה: "מי ה'... לא ידעתי את ה'". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שפרעה הוא אחוריים של הרצון העליון.

Exodus 5:2 שמות ה':ב'

ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ה, ב.

102 שנתעלו בחיי נצוצי אלקים

קהות מפנה שם לעניין העלאת ניצוצות האלוקות.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נ"ך שופטים ע' יד.

103 ופרעה הקריב

"ופרעה הקריב, וישאו בני ישראל את עיניהם... ויצעקו אל ה'". חז"ל דורשים שפרעה קירב את ישראל לה'.

Exodus 14:10 שמות י"ד:י'

ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה':

And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ופרעה הקריב ואמרו רז"ל

המדרש מסביר את "ופרעה הקריב": הוא קירב את ישראל לתשובה, שכן כשראו את המצרים רודפים אחריהם, פנו אל ה' בתפילה. אדמו"ר הזקן

משנה עירובין ספ"ט. ראה אה"ת בשלח ע' שסו. אה"ת תולדות תתח, א. לקרי"ש חט"ו ע' 119.

108 מבוי המפולש

המשנה מדברת על עירוב למבוי מפולש, הפתוח משני קצותיו. אדמו"ר הזקן גזור את המילה "פלשתים" מאותו שורש: פתוח, ללא גבולות.

Mishnah Eruvin 9:4 משנה עירובין ט"ד

הבונה עליה על גבי שני בתים, וכן גשרים המפלישים, מטלטלין תחתיהן בשבת, דברי רבי יהודה. וחכמים אוסרין. ועוד אמר רבי יהודה, מערבין למבוי המפולש. וחכמים אוסרין:

One who builds an attic over two houses [situated across from each other]; or also bridges which are open at both ends, we may carry under them on Shabbat - so says Rabbi Yehuda. But the Sages forbid it. And Rabbi Yehuda further said, "We can make an eruv [the halachic merging of separate domains by means of setting aside an amount of food in a designated place] in a mavoy that is open at both ends."

But the Sages forbid it

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

109 שאמרו רז"ל ע"פ ובמושב לצים

הגמרא דורשת את מזמורו של אברהם: הוא לא ישב במושב הפלשתים, משום שהיו לצים, כפי שאמרו: "קראו לשמשון, כדי שישעשע אותנו." אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לקשר בין פלשתים לשמחה של הוללות.

Avodah Zarah 19a:2-3 עבודה זרה י"ט א:ב-ג

"ובמושב לצים לא ישב" — שלא ישב במושב אנשי פלשתים, מפני שלצנים היו, שנאמר: "ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו." "אשרי איש ירא את ה', אשרי איש ולא אשרי אשה? אמר רב עמרם אמר רב: אשרי מי שעושה תשובה כשהוא "איש". רבי יהושע בן לוי אמר: אשרי מי שמתגבר על יצרו "כאיש".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז יט, א.

110 ובמושב לצים לא ישב

"אשרי האיש ש... לא ישב במושב לצים." חז"ל מפרשים שהלצים הם הפלשתים.

Psalms 1:1 תהילים א':א

אשרי-האיש אשר לא הלך בצעצת רשעים ובדרך חסאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב:

HAPPY IS the man that hath not walked in the counsel of the wicked, Nor stood in the way of sinners, nor sat in the seat of the scornful.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 זה לעומת זה עשה אלהים

"ה' עשה אחד כנגד האחר." לכל דרגה בקדושה יש מקבילה בקליפה; לכן יש "פלשתים" של קדושה, ויש פלשתים של קליפה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':יד

ביום טובה יהיה כטוב וביום רעה ראה גם את-זה לעצמת-זה עשה האלקים על-דברת שלא ימצא האדם את-ריו מאומה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to

the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 בקדושה — בחיי פלשתים שבקדושה

קה"ת מפנה שם לבחינת פלשתים שבקדושה.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת דברים כרך ה ע' ב'קנח.

113 ובכל מאדך

"ובכל מאדך." ה"פלשתים" של הקדושה הם שמחה בלתי מוגבלת בה, דרגת האהבה של "בכל מאדך" המתוארת בפסוק 10.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל-לביבך ובכל-נפשך ובכל-מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 15

114 ופלשתים שבקליפה הם הלצים

הגמרא אומרת שהפלשתים היו ליצינים, שאמרו: "קראו לשמשון, וישחק לנו." אדמו"ר הזקן מזהה אותם עם השמחה הקלילה של הקליפה.

Avodah Zarah 19a:2-3 עבודה זרה י"ט א:ב-ג

"ובמושב לצים לא ישב" — שלא ישב במושב אנשי פלשתים, מפני שלצנים היו, שנאמר: "ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו." "אשרי איש ירא את ה', אשרי איש ולא אשרי אשה? אמר רב עמרם אמר רב: אשרי מי שעושה תשובה כשהוא "איש". רבי יהושע בן לוי אמר: אשרי מי שמתגבר על יצרו "כאיש".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז יט, א. ראה גם לקו"ת פי ואתחנן ה, א. לקו"ש חט"ו ע' 119.

115 שפתינו אתנו

"האומרים: בלשוננו נגביר, שפתינו אתנו, מי אדון לנו?" אדמו"ר הזקן מביא זאת כדיבור של שמחה חסרת מעצורים וקליפה.

Psalms 12:5 תהילים י"ב:ה

אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו:

Who have said: 'Our tongue will we make mighty; Our lips are with us: who is lord over us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 16

116 לא יוכל לעמוד בקשרי המלחמה

נוסף כאן: "(וכשעומד בניסיון, על ידי זה מעלה את הניצוץ; מה שאין כן כשאנו יכול לעמוד בו, חס ושלום)."

הערת קה"ת

בסה"מ תרכ"ז ע' קכ נוסף: (וכשעומד בניסיון ע"י מעלה הניצוץ, משא"כ כשלא יוכל לעמוד ח"ו). ויסוג אחר ושב מצימה (ועמ"ש בדי"ה אחרי ה' אלקיכם תלכו אחרי דייקא [לקו"ת תבוא מב, סע"ג] כי מנסה ה' כו', וזהו לכתב אחרי במדבר).

117 ושבו מצרימה

"כי קרוב הוא, כי אמר ה': פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה".

אדמו"ר הזקן מפרש שהמלחמה היא ניסיון, ו"קרבן" פירושו קרבה לנפילה.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

ויהי בשלח פרעה את־העם ולא־נחם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פְּנֵי־יָנַחַם הָעָם בְּרָאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה". אדמו"ר הזקן מפרש שהשמחה באה מתוך העבודה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא־עַבַדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance ;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף

"ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף". אדמו"ר הזקן מפרש שהדרך העקיפה היא הדרך אל השמחה האמיתית.

Exodus 13:18 שמות י"ג:י"ח

וְיֹסֵב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וְחֻמְשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִצְרָיִם מִצְרָיִם:

But G-d led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כקבלת עול מלכות שמים, כדי לקיים את מצוותיו.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שׁוּם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֵּרֶב אֲחֵיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נֹכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יז, טו.

121 שארז"ל ע"פ התורה והמצוה

ה' אומר למשה שייתן לו את לוחות האבן, "והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם". אדמו"ר הזקן מביא את פירוש חז"ל לפסוק.

Berakhot 5a:3 ברכות ה' א:

וְאָמַר רַבִּי לְוִי בַר חֲמָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, מֵאֵי דְכָתִיב "וְאֵת־לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם". "לַחַת" — אֵלּוּ עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרוֹת, "תּוֹרָה" — זֶה מִקְרָא, "וְהַמִּצְוָה" — זֶה מִשְׁנָה,

"אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי" — אֵלּוּ נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, "לְהוֹרֹתָם" — זֶה תִּלְמוּד, מִלְּמַד שְׂכוּלִם נִתְּנוּ לְמִשְׁחָה מְסִינִי.

R. Levi b. Hamma also said in the name of R. Simeon b. Lakish : What means that which is written, "And I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them" (Exod. xxiv. 12)? "Tables of stone," i.e. the Decalogue: "law," i.e. the Pentateuch; "commandment," i.e. the Mishnah; "which I have written," i.e. the Prophets and Hagiographa; "that thou mayest teach them," i.e. the Gemara. The verse teaches ... that all of them were given to

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Exodus 24:12 שמות כ"ד:י"ב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַיּוֹם וְהִנֵּה־שָׁם וְאֶתְּנֶה לְךָ אֶת־לַחַת הָאֵבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:

And the L-RD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, 'that thou mayest teach them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ה, א. וראה אבן עזרא במקומו (שמות כד, יב).

122 התורה זו תושב"כ והמצוה זו תושבע"פ

אבן עזרא מביא בשם הגאון: "התורה" היא התורה שבכתב ו"המצוה" היא התורה שבעל פה, שכן כל המצוות ניתנו למשה בסיני. קה"ת מפנה לכך כאסמכתא לפירוש זה.

Ibn Ezra on Exodus 24:12 אבן עזרא על שמות כ"ד:י"ב

... לא מעץ, אמר הגאון כי אשר כתבתי, דבק עם לוחות האבן, ולא עם התורה והמצוה כי השם לא כתב רק עשרת הדברים ופ"י התורה תורה שבכתב והמצוה תורה שבע"פ כי כל המצוות ניתנו למשה בסיני בימים שעמד בהר וכן כתוב ואתה פה עמוד עמדי (דבר' ה כח) ולפי דעתי כי התורה הדבור הראשון והחמישי, והמצוה השמונה דברים:

Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain)

123 זה השער לה'

"זה השער לה', צדיקים יבואו בו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על קבלת עול מלכות שמים, השער שדרכו נכנסים.

Psalms 118:20 תהילים קי"ח:כ'

זֶה־הַשַּׁעַר לַה' צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

.This is the gate of the L-RD; The righteous shall enter into it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 שו"ה כמ"ש — התורה מיוסד

בכתב היד כתוב "תורה שבעל פה מיוסדת", ואילו בדפוס כתוב "התורה מיוסדת".

הערת קה"ת

בבן 1824: התורה שבע"פ מיוסדים.

125 ראשית — כמ"ש במ"א

בבניא נאמר שיש לזכור תמיד את "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה": אף שהיראה היא שורש הסוד מרע והאהבה היא שורש העשה טוב, אין די

128 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". כאן הכוונה היא לקבלת מלכותו של ה', שאותה האדם ממשיך על עצמו באמצעות הטלית.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreign-er over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בהקשר למלכות הנמשכת על הנפש באמצעות המצוות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

130 דמתינתא מלכתא

רב פפא נותן סימן לזיהוי ההלכות שנאמרו מפי רב מלכיא: "המשנה היא המלכה (מלכתא)". אדמו"ר הזקן מפרש את הביטוי כך: המשנה, התורה שבעל פה, היא מלכות — ריבונות של ה'.

Beitzah 28b:14-15 ביצה כ"ח ב:י"ד-ט"ו

רב פפא אמר: מתניתין ומתניתא — רב מלכיא. שמעתיא — רב מלכיא. וסימניה: מתניתין מלכתא. מאי בינייהו? איכא בינייהו שפחות. מתני' לא יאמר אדם לטבח: שקול לי בדינך בשר, אכל שוחט ומחלק ביניהם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ביצה כח, ב. וראה לעיל מט, ב.

131 ודברי אשר שמתי בפך

"רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימוש מפך". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה ביחס לתורה, כדבריו של ה' עצמו שהושמו בפיו של האדם.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימוש מפך ומפי ורע ורעך אמר ה' מעתה ועד-עולם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נט, כא.

132 ואשים דברי בפך

"ואשים דברי בפך". באמצעות הלימוד נמשכת מלכותו של ה' אל תוך

בהתעוררות אהבה בלבד; לכל הפחות יש לעורר תחילה את היראה הטבעית הנסגרת בלבו של כל יהודי, שלא למרוד במלך מלכי המלכים.

Tanya, Likkutei Amarim 41:1 חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"א:

כרם, צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא, כי אף שהיראה היא שרש ל"סור מרע" והאהבה ל"ועשה טוב", אף-על-פי-כן, לא יי לעורר האהבה לבדה ל"ועשה טוב", ולפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל, שלא למרוד במלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, כנזכר לעיל, שתהא בהתגלות לבו או מוחו על כל פנים.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא רפמ"א.

פסקה 17

126 פי' שמתחלה

קה"ת מפנה שם לעיון בביאור זה של האמירה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' פנחס ע' א'קפג.

127 והנה אמרו"ל הרוצה לקבל עליו עומ"ש . . ציצית ותפילין

הגמרא אומרת שמי שרוצה לקבל עליו את עול מלכות שמים בשלמות, יפנה את עצמו, ירחץ את ידיו, יניח תפילין, יקרא קריאת שמע ויתפלל. בנוסח של אדמו"ר הזקן נוספה גם ציצית, והוא מבאר את השלבים באופן פנימי.

Zohar III, 120b זח"ג כב, ב

Berakhot 15a:1-2 ברכות ט"ו א:א-ב

יפנה, ויטול ידיו, ויניח תפילין, ויקרא קריאת שמע, ויתפלל, וזו היא מלכות שמים שלמה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנפנה, ונוטל ידיו, ומניח תפילין, וקורא קריאת שמע, ומתפלל — מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, דכתיב: "ארחץ בנגיזין כפי ואסובבה את מזבחה ה'". אמר לקה רבא: לא סבר לה מר כאלו טבל, דכתיב: "ארחץ [בנגיזין]" — ולא כתב "ארחץ [כפי]".

should first have evacuation, then wash his hands, lay Tefillin, read the Shema' and offer his prayers — that is receiving the kingdom of heaven in perfection. R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : Whoever has evacuation, washes his hands, lays Tefillin, reads the Shema' and offers his prayers, the Scriptures ascribe it to him as though he had erected an altar and brought a sacrifice thereon ; as it is written, "I will wash my hands in cleanliness ; so will I ... compass Thine

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

"כן הוא בפע"ח ובסידור הארז"ל בתחלתו, ואולי מיוסד על זח"ג כב, ב. ולהעיר אשר אדה"ז בשולחנו (ס"ב ס"ח מהדו"ק) הביא לשון הש"ס (ברכות טו, א) בהשמטת [תי] ציצית. ואולי יש לקשר ב' דיעות הנ"ל עם ענין דציצית בלילה ושינה בט"ק. וראה פס"ד להצ"צ לאו"ח סי' ב. בי"ח ופרישה או"ח סוס"ב" — לקו"ש חל"ג ע' 273.

place upon him the yoke of government and the yoke of
worldly concerns

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים...

הנשמה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאֶשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטֵעַ שְׁמִי וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר
לְצִיּוֹן עֲמִי־אֶתָּה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered
thee in the shadow of My hand, That I may plant the heav-
ens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion:
'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נא, טו.

133 ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף

"ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף". המדבר מסמל חשבון נפש
ומרירות; ים סוף מסמל את קבלת עול מלכות שמים.

Exodus 13:18 שמות י"ג:י"ח

וַיֹּסֶב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

But G-d led the people about, by the way of the wilderness by
the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of
the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 וחטאתי נגדי תמיד

וידויו של דוד לאחר החטא עם בת שבע: "וחטאתי נגדי תמיד". אדמו"ר
הזקן מביא זאת כדי ללמד על מרירות מתמדת על החטא, גם לאחר תשובה.

Psalms 51:5 תהילים נ"א:ה'

כִּי־פִשְׁעִי אֲנִי אֹדֵעַ וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד:

For I know my transgressions; And my sin is ever before me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נא, ה.

135 כהבל בא ובחשך ילך

"כי בא כהבל וילך בחושך". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על כל מחשבה,
דיבור ומעשה שלא היו לשם ה'.

Ecclesiastes 6:4 קהלת ו':ד'

כִּי־כִהְיֶה בָּא וּבַחֲשָׁךְ יֵלֶךְ וּבַחֲשָׁךְ שָׁמוּ יִכָּסֶּה:

for it cometh in vanity, and departeth in darkness, and the
name thereof is covered with darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 שמקבל עליו עול תורה מעבירין מעליו עול ד"א

רבי נחוניא בן הקנה: כל המקבל עליו עול תורה, מעבירים ממנו עול
מלכות ועול דרך ארץ. אדמו"ר הזקן מסביר שעול דרך ארץ הוא השעבוד
לנפש הבהמית.

Pirkei Avot 3:5 משנה אבות ג':ה'

רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר, כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עַל תּוֹרָה, מַעְבִּירִין מִמֶּנּוּ
עַל מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה, נוֹתֵנִין עָלָיו עַל
מַלְכוּת וְעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ:

Rabbi Nehunia ben Hakkanah said: whoever takes upon
himself the yoke of the Torah, they remove from him the
yoke of government and the yoke of worldly concerns, and
whoever breaks off from himself the yoke of the Torah, they

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Daf Shevui (CC0); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Piotrkow, 1907-1911 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).
/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/1

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק